

SZÍNHÁZ

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2009. JANUÁR

William Shakespeare II. Richárd király tragédiája

Fordította Spiró György

Lektorálta Borbás Mária

SZEREPLŐK

II. Richárd király
John of Gaunt, Lancaster hercege
Edmund of Langley, York hercege
Henrik Bolingbroke, Hereford hercege, John of Gaunt fia, később
IV. Henrik király
Aumerle hercege, a yorki herceg fia
Thomas Mowbray, Norfolk hercege
Surrey hercege
Salisbury grófja
Lord Berkeley
Bushy, Bagot, Green: Richárd hívei
Northumberland grófja
Henry Percy, a fia
Lord Ross
Lord Willoughby

Lord Fitzwater
Carlisle püspök
Westminster apátúr
Lord Marsall
Sir Stephen Scroop
Sir Pierce of Exton
Walesi kapitány
Királyné
York hercegné
Gloster hercegné
Hölgyek

Urak, küldöncök, tisztek, katonák, kertészek,
börtönőr, lovász, kísérek

Színhely: Anglia és Wales

ELSŐ FELVONÁS

I. SZÍN

London. A palotában

Jön Richárd király kísérettel; John of Gaunt és nemesek

RICHÁRD

Kedves Gaunt, tiszteletben megöszült
Lancaster, ígéreted értelmében
Fiadat, Hereford Henriket elhoztad-e,
Hogy merész vádját, amelyet korábban
Nem tudtunk meghallgatni, bizonyítsa
Tom of Mowbray norfolki herceg ellen?

GAUNT

Elhoztam, felség.

RICHÁRD

És mondd, a végére jártál,
Hogy régi sérelemből vádolja-e
A herceget, vagy hú alattvalóként,
Az árulás alapját kikutatván?

GAUNT

Amennyire közelről láthatom,
A felségedet épp fenyegető
Veszély miatt. Más oka nincsen erre.

RICHÁRD

Hívjátok hát, hogy szembesítve
Vádlót, vádlottat, meghallgassuk
Mind a vádat, mind a védekezést!

Néhányan el

Feldúltak és dühösek mind a ketten,
Égnek, mint láng, süketek, mint a tenger.

Kísérek visszajönnek. Bolingbroke és Mowbray jön

BOLINGBROKE

A boldog évek hosszú örömét
Kívánom, kegyelmes királyom!

MOWBRAY

Nőjön szerencséd napról napra, felség,
Mígnem a Menny, a Földre irigyen,
Halhatatlanná teszi koronádat.

RICHÁRD

Köszönöm. Egyikőtök mégis megcsal,
Ahogyan ezt a jelen ügy mutatja,
Mert árulással vádoljátok egymást.
Hereford unokaöcsénk, mi a vádad
Thomas Mowbray norfolki herceg ellen?

BOLINGBROKE

Először is, az Ég legyen tanúm,
Hogy szerető és hú alattvalóként,
Királyom érdekét nézve csupán,
És szennyes gyűlölettől mentesen
Lépek uralkodóm színe elé.
Thomas Mowbray, most hozzád fordulok,
És amit mondok, jól vésd az eszedbe,
Mert testem áll jól érte itt a Földön,

És Istentől való lelkem a Mennyben:
Hogy áruló vagy és gonosztevő!
Túl jól vagy, és túlzás, hogy ma is élsz.
Amilyen derűs, áttetsző az ég,
Annál csúfabbnak látjuk fellegét.
Megismétlem, hogy jobban megjegyezd:
Téged az „áruló” név jellemez.
Kérem felségedet, engedje végre,
Hogy kardom lépjen szavaim helyébe.

MOWBRAY

Hideg szavak nem leplezik hevem.
Nem női perpatvar ez, amiben
Az győz, aki velőtrázón sikít,
És ellenfelét csúnyábban leszólja.
A túl heves vért le kell hűteni.
Türelmes vagyok, mégsem annyira,
Hogy válasz nélkül hagyjam ezeket
A méltatlan vádaskodásokat.
A felség iránti hódolatom
Tiltja, hogy szavaim közé dobjam a gyeplőt,
S váltott lovakkal vigyem hírét: duplán
Áruló, aki így rágalmaz engem.
Ha királyi vér nem csorogna benne,
Ha nem lenne felséged rokona,
Leköpném és kihívnám, esküszöm,
Gazembernek és gyávanak nevezném,
És minden párbaj-előnyt neki adnék,
Ott vívnánk meg, ahol csak ő akarja,
Megmásznám én a jeges Alpokat,
Vagy elmennék a világ végére,
Ahol még angol ember sose járt.
Addig hűségem bizonyítsa az,
Hogy hazudik a förtelmes pimasz.

BOLINGBROKE

Nesze, te gyáva! Tessék, itt a kesztyűm!
(Kesztyűjét elébe dobja)
Királyi rokonságomról lemondok,
Ebből fakadó előnnyel nem élek,
Félelem, s nem tisztelet szólt belőled.
Ha büntudatod hagyott még erőt,
Hogy fölvedd tisztességem zálogát,
Vedd föl, és minden lovagi szabály
Szerint megvívok, kardom kardod ellen,
Így állok ki állításaimért.

MOWBRAY

Fölveszem. Esküszöm a kardra, mely
Nemes vasával lovaggá ütött,
Hogy megfelelni kész vagyok neked
Az összes törvény és szabály szerint,
És le ne szálljak élve a nyeregből,
Ha kardomat mint áruló veszem föl.

RICHÁRD

Mowbray ellen mit hoz fel rokonunk?
Nagy vétek lehet, hiszen eddigi
Életéről csakis jót mondhatunk.

BOLINGBROKE

Az életemet is felteszem arra,
Hogy Mowbray felségedtől nyolcezer
Aranyat kapott, fedezni a zsoldot,
De nem arra, hanem lederkedésre
Költötte el a tolvaj áruló.
Állítom és harcban is tanúsítom,
Hogy minden ármány, minden árulás,
Amit tizenennyolc év alatt e honban
Szóttek: őbenne fogant meg először.
Továbbá állítom és tanúsítom,
És bűnös testére is esküszöm,
Hogy ő forralta ki Gloster halálát,
Hiszékeny árulókat ráuszítva,
Valamint, ahogy gyáva gazhoz illik,
Ártatlan lelkét ő fojtotta vérbe.
Ez a vér Ábel véreként kiált
Igazságért és példás büntetésért,
És őseim tiszta nevére mondom:
Vagy elpusztulok, vagy vérét kiontom!

RICHÁRD

Látom, komoly az elhatározásod.
Thomas Norfolk, mit tudsz felelni erre?

MOWBRAY

Fordulj el, felség, néhány pillanatra,

Füled váljon néhány percre süketté,
Míg véred árulóját megtanítom,
Menny és Föld gyűlöli a hazugot!

RICHÁRD

Mowbray, szemünk, fülünk nem részrehajló.
Ha öcsém lenne is, a trónutódom,
Noha csak apám öccsének fia,
A jogaromra esküszöm neked,
Hogy rokon voltunk sosem biztosít
Számára előnyt, s az elfogulatlan
Bíraskodástól el nem tántoríthat.
Akárcsak te, hűbéresem nekem:
Szólj szabadon, tessék, megengedem.

MOWBRAY

Henrik, a lelked mélyéig hazudsz,
És gyalázatos hangszer a te torkod!
Az összeg háromnegyedét Calais-ban
Zsoldként fizettem ki a katonáknak,
A negyedét meg eltettem magamnak
A király tartozásának fejében,
Mert én utaztam Frankhonba a felség
Feleségét áthozni Angliába.
Úgyhogy hazudtál. Glostert pedig én
Nem öltem meg, bár nem is vagyok vétlen:
Nem keltem védelmére idejében.
Ami meg téged illet, Lord Lancaster,
Ellenségem tisztességes atyja, te,
Igaz, hogy életedre törtem egyszer,
E bűn még ma is nyomja szívemet;
De meggyóntam és bocsánatot kértem
Tőled, és azt remélem, el is nyertem.
Ennyi a vétkem; mert a többi vád
Aljas bosszú gyümölcse, amit egy
Undorító, hazug féreg koholt.
Óvele, bármi lesz is, szembeszállok,
Az áruló lábához vetem, íme,
A saját kesztyűmet válasz gyanánt,
A hűségemet én bebizonyítom,
Még ha a vérét kell is megcsapolnom.
Tűzze ki felséged minél előbb,
Nagyon kérem, a párbaj idejét.

RICHÁRD

Felbőszült urak, így rendelkezem:
Az érvágásnak nincs értelme most,
Ez a recept, bár nem orvos írja fel.
Az elvakult düh túl mély sebet ejt,
A viszályon győzzön a türelem,
Mert elvérezni egészségtelen.
El se kezdődött, máris vége lett,
Nyugtasd fiadat, én a herceget.

GAUNT

Éppen koromhoz illő szerep ez.
Fiam, vedd kesztyűdet, és béke lesz.

RICHÁRD

Te is, Norfolk!

GAUNT

Henrik, viselkedés ez?
Ne mondjam kétszer, legyél engedelmes!

RICHÁRD

Norfolk, kesztyűt le! Árt csak a hevesség!

MOWBRAY

Lábadhoz teszem életemet, felség,
Rendelkezz velem, de a szégyenem
Enyém, azzal nekem kell küzdenem.
A síromra tiszta nevemet vessék,
S hogy így legyen, enyém a felelősség.
Meghurcoltak és befeketítettek,
Vádaskodás céltáblájává tettek,
És mindennek egyetlen ellenmérge
Rágalmazóm mérgezett szíve vére.

RICHÁRD

Elég. Az okos enged.

MOWBRAY

Töröld le szégyenem,
És a kesztyűt rögtön visszateszem.
Uram, királyom! Szent és tiszta kincs
A makulátlan becsület, s ha nincs,
Ha rosszra fordul ez a földi lét,
Az ember arany sár, mázolt cserép.
Tíz ládika is zárhatja magába

A gyémánt-lelket, átüt ragyogása.
Becsület, élet ugyanaz nekem.
Becsületemmel vész el életem.
A tisztességem szólít, vívjak érte,
Akár élet, akár halál a vége.

RICHÁRD

Öcsém! Elsőként te add át a kesztyűd!

BOLINGBROKE

Az Ég óvjon meg ilyen súlyos büntől!
Apám előtt csüggedten hátralépjek,
Sápadt koldusként alázattal kérjek
Elnézést egy fattyútól? Ha ilyen
Tennék, roncsolnám önérzetemet,
S mielőtt nyelvem ilyen csúfat szólna,
A rabságomat gyáván gyakorolva,
Szétharapom, és azzal köpöm képen,
Hogy Mowbray is megtudja, mi a szégyen.

RICHÁRD

Nem kérni, parancsolni szült anyám.
Mivel barátá immár nem tehetlek,
Készüljetek, súlyos parancsom ez,
Hogy Szent Lambert napján Coventryben
Kard és dárda döntsön a peretekben,
A közöttetek dúló gyűlöletben.
Amikor nem ítélni senki sem,
Tegyen igazságot a győzelem.
Lord Marsall, intézd, hogy a fegyverek
A segédekkel odaérjenek.

Mind el

2. SZÍN

*Ugyanott. Szoba a Lancaster-palotában
Gaunt és Gloster hercegné jön*

GAUNT

Bennem is Gloster vére csörgedez,
Mely jajszavadnál jobban ösztönöz,
Hogy meggyilkolásáért bosszút álljak,
De mivel azok támogatnak ebben,
Akik hibáztak, s jóvátenni késő,
Az ítéletet hagyjuk rá az égre,
Amely az időt elérkezni látván
Tüzesőt bocsát majd a bűnösökre.

GLOSTER HERCEGNÉ

Ennyit jelent csak, hogy testvére voltál?
Vén véred ennyit tud a szeretetről?
Edward hét fia közül vagy az egyik!
Szent vérét hét edény tartotta meg,
Hét szép ág nőtt ki egyetlen gyökérből.
Némelyik természetesen leszáradt,
Némelyiket a végzet vitte el,
De Thomas, férjem, az én Glosterem,
Az Edward vérével teli edény,
Királyi törzsének virágzó ága
Letörve, drága nedve kifolyatva,
Ellopva, minden levele letépve,
Irgy kéz, gyilkos bárd végzett vele.
Jaj, Gaunt, tiéd a vére! Azonos méh,
Azonos vágy formált meg téged is,
S noha te lélegzel még, létezel,
Téged is vele öltek, és ekképpen
Apád halálában is részesülsz,
Mert hagyta, hogy a bátyádat megöljék,
Ki annyira hasonlított apádra.
A tehetetlenség nem türelem,
Ahogy te hívod. Ha eltűröd azt,
Hogy bátyádat egyszerűen megöljék,
Utat mutatsz, hogy jussanak el hozzád,
És hogy végezzenek ki téged is.
Amit a nép tűrésének becéznek,
Az uraknál az csúfos gyávaság.
Mit mondhatok? Hogy életed megóvd,
Meg kell torolnod Glosterem halálát.

GAUNT

Isten ítél, mert akit a nevében
Kentek föl helytartójaként,
Okozta Gloster vesztét. Ha hibázott,

Álljon bosszút az Ég, én nem fogok
Az Ó képmására kezem emelni.

GLOSTER HERCEGNÉ

A panaszomat ki hallgatja meg?

GAUNT

Isten, az özvegyek védelmezője.

GLOSTER HERCEGNÉ

Hát jó. Isten veled, öreg Gaunt.
Menj Coventrybe, tekintsd meg a párbajt
A gaz Mowbray és Henrik fiad között.
Henrik vasába férjem kínja szálljon,
Hogy a hentes Mowbrayt szíven találja.
S ha nem szúrja le, Mowbray bűnei
Súlyától szakadjon be lova háta,
Az ő fejét törje szét a sorompó,
Hereford öcsénkkal úgyse mer kiállni!
Isten veled, Gaunt! Bátyád özvegyének
Mostantól fogva már csak gyász az élet.

GAUNT

Nővérem, várnak rám Coventryben.
Ne legyen rosszabb neked, mint nekem.

GLOSTER HERCEGNÉ

Még egyet. A kín újra talpra ugrik,
Nem mert üres, de épp mert túl nehéz.
Mielőtt szólnék, inkább távozom,
Csak látszat, hogy véget ér bánatom.
Öcsédnek, Yorknak vidd üdvözetem,
Csak ennyi. Mégsem, ne hagyj még magamra,
Ennyi csupán, de ne távozz azonnal,
Valamit akartam még. Kérd meg, igen,
Hogy látogasson majd meg Plashyben.
De jaj, mit is keresne az öreg York
Bútorozatlan, kiürült szobákban,
Lakatlan, kongó, pusztá falakon,
Hol mással nem, csak könnyel fogadom?
Tehát üdvözlöm. Ne menjen a várba,
Mindenütt csak a szomorúság várja.
Sivár, sivár, mi várhat még, beláttam,
Sírva búcsúzom és halálra szántan.

Mindketten el

3. SZÍN

*A párbaj színhelye Coventry mellett
Lord Marsall és Aumerle jön*

MARSALL

Kiállt-e Hereford Henrik, mondd, Aumerle?

AUMERLE

Kiállt, és máris kezdené a harcot.

MARSALL

Norfolk hercege tüzesen, merészen
A harsonák felhangzására vár.

AUMERLE

A bajvívók tehát már készen állnak,
A felség jöttét lesik egyedül.

*Harsonák. Richárd király jön, leül a trónra. Gaunt, Bushy, Bagot,
Green és mások szintén leülnek. Mowbray jön be páncélban*

RICHÁRD

Marsall! Kérdezd meg azt a lovagot,
Mi végre jött fegyverzetben elénk.
Kérdezd nevét és vedd az esküjét,
Hogy igaz ügyben áll ki párbajozni.

MARSALL

Isten, király nevében mondd, ki vagy!
Mi végre jössz lovagi fegyverzetben?
Ki ellen állsz ki és miféle ügyben?
Esküdj meg, hogy az igazat beszéled,
Segítsen Isten és becsületed.

MOWBRAY

Thomas Mowbray vagyok, norfolki herceg.
Esküm szerint jövök, s ne adja Isten,
Hogy lovag megszegje az esküjét!
Védem igaz hűségemet e harcban
Isten, király és utódaim iránt
Kihívómmal, Hereford herceggel szemben,

S ha megsegít az Ég és fegyverem,
Magamat megvédem és bizonyítom,
Hogy elárulta Istent, a királyt
És engem. Isten engem úgy segítjen!

Harsonák. Henrik Bolingbroke jön be páncélban

RICHÁRD

Marsall! Kérdezd meg ezt a lovagot:
Mi a neve, és mi hajtotta, hogy
Elénk felfegyverezve érkezik.
Járj el vele a jogrendünk szerint,
Vedd esküjét, hogy igaz ügye van.

MARSALL

Mi a neved? Miért fegyverben jöttél
Richárd király sorompói elé?
Ki ellen állsz ki és miféle ügyben?
Igazat szólj, úgy segítjen az Ég.

BOLINGBROKE

Hereford, Derby, Lancaster hercege
Vagyok, Henrik, aki Isten nevében
És fegyveremben bízva, Thomas Mowbray
Norfolki herceg ellen jöttem
Páncélban igazolni, hogy veszeljes
És ocsmány módon elárulta
Istent, Richárd királyt és engem is.
Isten engem úgy segítjen!

MARSALL

A sorompót fővesztés terhe mellett
A marsallt és segédeit kivéve
Senki sem érintheti a kezével,
És átlépnie ugyanígy tilos.

BOLINGBROKE

Lord Marsall! Térdre hullva még ez egyszer
A királynak hadd csókolok kezét.
Mowbray meg én zarándokok vagyunk,
Hosszú és nehéz útra indulók.
Hadd vegyünk búcsút ünnepélyesen
Kedves barátainktól mind a ketten.

MARSALL

A vádló kéri, kézcsókkal vehessen
Búcsút a felséges királytól.

RICHÁRD

Magunk lépünk hozzá, hogy megöleljük.
Unokaöcsém, Hereford, ha igazad van,
Fortuna segítjen a mai harcban!
Isten veled! Ha kiontod a véred,
Elsiratunk, de nem állunk bosszút érted.

BOLINGBROKE

Felség, ne ontson értem könnyeket,
Ha Mowbray megcsapolja véremet!
Ahogy a sólyom csap le a kismadárra,
Úgy szállok én Mowbray ellen csatába.
Szeretett uram, búcsút veszek tőled,
Tőled is, Aumerle unokaöcsém,
S bár a halállal kell majd szembenéznem,
Vidáman indulok és jó reménnyel.
Mít angol ünnepkor el sose vét,
Utoljára hagyom a csemegét:
Te, aki vérem földi szerzője vagy,
Kinek bennem ifjult meg szelleme,
Imáddal adj erőt fegyvereimnek,
Lándzsámat áldásoddal élesítsd,
Hogy Mowbray viasz-vértjét áthasítsa,
És erős fiad a John of Gaunt nevet
Juttassa új fényhez, új csillogáshoz.

GAUNT

Igaz ügyedet segítse az Ég!
Legyen kezed gyors és határozott!
Csapásaid duplázva sújtjanak le,
És villámlásként hatoljanak át
Veszélyes ellenfeleden!
Föl, ifjú vér! Te éld túl! Csak merészen!

BOLINGBROKE

Ártatlanságom és Szent György segítsen!

MOWBRAY

Intézze ég vagy föld a sorsomat,
Richárd király trónjához hű maradtam,
Ahogy igaz angol nemeshez illik.
Soha még fogoly ilyen könnyű szívvel

Nem dobta le rabsága láncait,
És köszönte csodás szabadulását,
Mint ahogyan az én lelkem felujjong
Az ünnepi nagy ütközet előtt.
Uram királyom, és ti, jó urak,
Sok hosszú, boldog évet lássatok!
Mint játékba, úgy indulok a harcba,
Mert igaz embernek derűs az arca.

RICHÁRD

Isten veled, uram! Pillád se rebben,
Erény, bátorság csillog a szemedben.
Adj jelet, Marsall, kezdjék meg a harcot.

MARSALL

Hereford, Lancaster, Derby hercege,
Henrik, a lándzsád. Ég óvja az igazat!

BOLINGBROKE

Torony-szilárd reménnyel mondom: ámen!

MARSALL

Te vidd e lándzsát Norfolk hercegének.

ELSŐ SEGÉD

Hereford, Lancaster, Derby hercege
Isten, király és a saját nevében
Norfolk hercege, Mowbray ellen áll ki,
Eldöntendő, hogy Isten és király
És saját lelke árulója ő,
Vagy éppenséggel ellenfele az.
Föl, harsonák! Előre, harcosok!

MÁSODIK SEGÉD

Thomas Mowbray, Norfolk hercege áll itt,
Isten, király és a saját nevében,
Hogy a vádaktól tisztázza magát,
És Henrikről, Hereford, Lancaster, Derby
Hercegéről bebizonyítsa, hogy
Isten, király s önlelke árulója.
Szabad lélekkel, bátran vár a harcra,
És kívánja, kezdődjék végre el.

MARSALL

Kezdjétek, harsonák! A harcra fel!

Harsonák. A király ledobja a pálcáját

Állj! Pálcáját ledobta a király!

RICHÁRD

Tegyék le fegyverüket mind a ketten,
És térjenek vissza a starthelyükre.
Gyertek velünk, és szóljon harsona,
Amíg a döntésünket nem közöljük.

Hosszas harsonázás

Lépjetek közelebb,
És halljátok, hogy mit végzett tanácsunk.
Hogy királyságunk földjét ne öntözze
Általa táplált drága vér soha,
S mert gyűlöljük, ha rokon fegyvere
Rokont sebez meg irtózatosan,
S mert úgy látjuk, hogy a sas-szárnyú góg,
Az eget verő nagyravágyás és a
Kölcsönös irigység okozza, hogy
Békénkre törjétek, mely csecsemőként
Bölcsőjében ártatlan szendereg,
S felriasszátok dübörgő dobokkal,
Halálos harcra hívó harsonákkal,
És csörömpölő fegyvereitekkel
Elúzzétek a békét tájainkról,
Hogy rokonvérben gázoljunk azontúl:
Ezért a bűnért számúzással sújtunk.
Unokaöcsém, fővesztés terhe mellett,
Míg kétszer öt nyár termése beérik,
Nem lépheted át országunk határát.

BOLINGBROKE

Szavad parancs. Vigaszt csak az jelenthet,
Hogy engem is a te Napod melenget.
Ha téged itt, engem ott süt a Nap,
Sugarai rám is aranylanak.

RICHÁRD

Norfolk! A te sorsod a súlyosabb,
Sőt kelletlenül kell kimondanom:
Alattomos, lassú és végtelen
Órák várnak a számúzás alatt.

„Örökké idegenben”, hirdetem ki
Suttogva: soha nem térhetsz haza.

MOWBRAY

Súlyos ítélet, felséges uram,
Váratlan is kegyelmes ajkaidról.
Értékes jutalomra számítottam,
S nem büntetésre, nem ily csonkolásra,
Mely örökre kitép a közegemből.
A nyelvet, melyet negyven éven át
Tanultam, édes anyanyelvemet,
Az angolt immár felejtsem is el.
Beszédem annyit érjen, mint a lant
Vagy hárfa, melynek húrja elszakadt,
Túl ritka hangszer, melyet tokba zártak,
És olyan kezek vegyék csak elő,
Amelyek képtelenek játszani.
A számba börtönözted nyelvemet,
A fogaim és ajkaim mögé,
Óre az értetlenség, mely időnként
Részvét nélkül vet pillantást a rabra.
Öreg vagyok dajkával incselegni,
Már iskolába járni nem fogok.
Szótlan halálról szól ítéleted,
Megfosztottad a szótól nyelvemet.

RICHÁRD

Részvétünk többé nem illet meg téged,
Elhangzott már az előbb az ítélet.

MOWBRAY

Elindulok most. Honom volt a fény,
Komor árnyak várnak, az örök éj.
(*Kifelé indul*)

RICHÁRD

Állj meg! Az eskütétel hátravan.
A kardomat érintve kezetekkel
Esküdjetek a mindenható égre,
Miután rám már nem tehettek esküt,
Hogy megtartjátok, amit most fogadtok:
Nem váltok, Istenre esküdjetek,
Barátokká a számkivettetésben.
Egymás szemébe nem néztek soha,
Nem leveleztek, nem találtok enyhet
A régi és viharos gyűlöletre,
És semmi készítésre nem forraltok
Ellenünk, országunk, alattvalóink
Ellen bármilyen összeesküvést.

BOLINGBROKE

Esküszöm.

MOWBRAY

Én is esküszöm.

BOLINGBROKE

Norfolk, ki ellenségem vagy ma még:
Ha enged a király, egyikünk
Már fent bolyongna lelkével a légben,
Számúzve törékeny csontbörtönéből,
Ahogyan minket számúztak e földről:
Ismerd be bűnödöt az út előtt.

Messzire indulsz, minnek cipeled

Még a bűntudat súlyát is magaddal.

MOWBRAY

Nem, Bolingbroke! Ha áruló vagyok,
Legyek az élet könyvéből törölve,
S a Mennyből magam tiltom ki magam!

De látja Isten, látod te is, én is,

Ki vagy te, és megtudja a király is.

Ég áldjon, felség. Akármerre járok,

Egy cél tilos csak nekem: a hazátok.

(*El*)

RICHÁRD (*Gaunthoz*)

Nagybátyám, szemedben a szívedet

Látom sajogni. Gyászos alakod

A száműzetés éveinek számát

Négyvel csökkentti.

(*Bolingbroke-hoz*) Hat fagyos telet

Ha elviselsz, itthon köszöntelek.

BOLINGBROKE

Egy kurta szóban mily hosszú idő!

Négy fagyos tél, négy csábító tavasz

Törölve: király szólt, az már igaz!

GAUNT

Köszönöm, jó király, hogy kedvemért

Négy évet elvettél a büntetésből.

De rajtam ez már nemigen segít,

Mert mielőtt a hat év letelik

Az összes holdfogyatkozással együtt,

Száraz kanócom, pislákoló fényem

Kortól és kórtól kihuny majd egészen,

Gyertyámat elfújja a vég, a vak,

És nem láthatom meg a fiamat.

RICHÁRD

Nagybátyám, hosszú még az életed.

GAUNT

Egy percét sem köszönhetem neked.

Kinnal kurtítani tudtad, akartad,

De hozzátenni neked sincs hatalmad.

Segíthetsz, hogy az idő leszakasszon,

De ráncaimat nem vedli le arcom.

Engem megölni elég egy szavad,

De új életet hatalmad sem ad!

RICHÁRD

Egész tanács ítélte, és nem csak én,

A tanácsban magad is megszavaztad.

Közös ítélet, és csökkentenéd?

GAUNT

Az édes savanyú lesz, csak emészd.

Leadtam a bíró szavazatát,

De kérdezted volna csak az apát!

Lett volna fiam bárki idegen,

Kedvezőbb lett volna ítéletem.

Apjaként nem lehettem elfogult,

Ezáltal jövőm végképp beborult.

Abban bíztam, hogy szólnak majd helyettem,

Saját véremhez így lettem kegyetlen.

És te hagytad, hogy megtegyem a rosszat,

Hogy szívem ellenére így szavazzak.

RICHÁRD

Ég áldjon, öcsém! Nem örök az átok;

Bátyám, hat év, és egymásra találtok.

Harsonák. Richárd el a kíséretével

AUMERLE

Ég áldjon! Mit még te sem tudsz előre,

Írd meg, hol hajtod fejed pihenőre.

MARSALL

Uram, nem búcsúzom, mert elkísérlek,

Amíg határainkat el nem éred.

GAUNT

Mit takarékoskods a szavaiddal?

Barátaidtól el se fogsz köszönni?

BOLINGBROKE

Tőled búcsúzni nincs nekem szavam,

A bánattól megszólalni se bírok,

Lélegzetem is elállt e csapástól.

GAUNT

Csak kis ideig nem leszel jelen.

BOLINGBROKE

Az öröm távol, a bánat közel.

GAUNT

Mi az a hat év? Hamar elrepül!

BOLINGBROKE

Örömben, ám egy óra tíz a bajban.

GAUNT

Képzeld, hogy jókedvedben utazol.

BOLINGBROKE

Hiába képzelem, ha úgyis tudja

A lelkem, hogy száműzetésbe tart.

GAUNT

Tekintsd nehéz lépéseid sorát

Csupán keretnek, amely közrefogja

Hazatérésed drága ékkövét.

BOLINGBROKE

Minden lépésem emlékeztet arra,

Hogy milyen nagy is az a nagyvilág,

És egyre messzebb járok kincseimtől.

Hát nem az inaséveimet töltöm

Idegen országokban, és a végén

Szabadulóban nem azzal dicsekszem,

Hogy bánatról bánatra vándoroltam?

GAUNT

Minden hely, amit lát az Úr szeme,

A bölcsnek boldog kikötő lehet.
Szükségben tanulj meg ezzel élni.
Érték a szükség, nincs nála nagyobb.
Hidd, hogy a király nem üzött el téged,
Sőt te üzted el őt. A bajokat
Nehezebb botladozva elviselni.
Mondd azt: apád küldött, hogy láss világot,
És nem a király új el. Képzlegd,
Hogy itthon pestis dúl, és emiatt
Egészségesebb helyre költözől.
Amit kívánatosnak tart a lelked,
Gondold, hogy előtted van, nem mögötted.
Az énekesmadarat véld zenésznek,
A füvet lásd szép fogadóteremnek,
Szép nő minden virág, a lépteid
Minduntalan táncossá alakulnak.
A kínzó fájdalomnak sincs hatalma,
Ha gúny fogadja és világos elme!

BOLINGBROKE

Ki tud parazsat fogni tenyerébe,
Csak mert a fagyos Kaukázusra gondol?
Ki tudja éhségét eloltani
Azzal, hogy lakomáról képzleg?
Pucéran gázolni a téli hóba,
És közben kánikulát emlegetni?
Hát nem. A jó képzetét felidézve
Csak annál jobban érzed, ami rossz.
A baj nem élezi a fogait,
Úgy tép, hogy nem szikével dolgozik.

GAUNT

Indulj, fiam, ellenséges e tájék!
A helyedben már régen messze járnék.

BOLINGBROKE

Ég legyen veled, angol föld, te édes!
Anyám, dajkám, még most is támaszom!
Bármerre járok, bármi jót kapok,
Száműzöttként is angol maradok.

Mind el

4. SZÍN

Udvar

Jön Richárd király, Bagot, Green az egyik ajtón, Aumerle a másikon

RICHÁRD

Tudunk hát mindent. – Aumerle, kedves rokon,
A nagy Henriket meddig kísérted el?

AUMERLE

A nagy Henrikkel – te nevezted így –
Az országútig mentem, nem tovább.

RICHÁRD

Na és patakozó könnyel búcsúzott?

AUMERLE

Tőlem nem; de a szél északkeletről
Ahogy feltámadt, jól képen törölt,
A náthám is kiújult, úgyhogy én
Tényleg sírtam, amikor elköszöntem.

RICHÁRD

Unokaöcsénk tőled hogy köszönt el?

AUMERLE

Hogy „Isten áldjon”. Szívem nem kívánta,
Hogy nyelvem meggyalázza ezt a szót,
Ezért olyan levertnek láthatott,
Mint aki szóhoz sem jut bánatában.
Ha ez az „Isten áldjon” éveket
Tett volna hozzá száműzetéséhez,
Kapott volna egy zsáknyi búcsúszót,
De hát mivel nem, egyet sem kapott.

RICHÁRD

Unokaöcsénk ő, unokaöcsém!
De ha a büntetése véget ér,
Barátként tér-e vissza a rokon?
Mi magunk, meg Green, Bushy és Bagot
Úgy láttuk: udvarol a csöcseléknek,
Barátságosan, szerényen beszélt,
A szívükbe így lopta be magát,
A szolgák előtt megalázkodott,
A mesteremberekre csak mosolygott,

A büntetést zokszó nélkül viselte,
Így vitte el a rokonszenvüket.
Szépen köszönt egy osztrigáskofának,
Két kocsis szerencsés utat kívánt,
Ő térdet hajtvá viszonzta ekként:
„Köszönöm, édes jó barátaim!”
Mintha csak órá várna Anglia,
Mintha a nép belé vetné bizalmát.

GREEN

Elment, kész, többé nem zavar vizet.
Az írek viszont éppen lázadoznak,
Figyeljünk rájuk, felséges uram,
A lustaságunk rossz vért szül, nekik
Dolgozik az idő, és nem nekünk.

RICHÁRD

Személyesen vonulunk ellenük.
S mivel a pénzeszacskónk könnyű lett,
Mert túl lazán költöttünk udvarunkra,
Királyi javadalmainkat bérbe adjuk,
Kézpénz kell ügyeinkre. Ha kifogy,
Híveink, tudván, kik a gazdagok,
Az itt hagyott üres váltókra szép nagy
Összegeket írnak be a nevükben.
Az aranyat majd elküldik utánunk
Írországba, ahol a hadra költjük.

Bushy jó

Bushy, mi újság?

BUSHY

Felség, váratlanul súlyos beteg lett
A vén Gaunt, és futára révén kéri
Felségedet, hogy látogassa meg.

RICHÁRD

Hol fekszik?

BUSHY

Ely House-ban.

RICHÁRD

Az orvosoknak adj tudást, Uram,
Hogy mielőbb a sírjába kezeljék!
A kincstárából öltöztetjük fel
Írországba készülő hadainkat.
Siessünk hozzá, hiába ne kérjen,
De adja Isten, hogy lekéssük.

MIND.

Ámen!

Mind el

MÁSODIK FELVONÁS

1. SZÍN

London. Ely House

Gaunt az ágyban. Jön York herceg és kísérete

GAUNT

Eljön-e hozzám az ifjú király,
Hogy tanácssal segítsem még ez egyszer?

YORK

Ne gyötörd magad fölöslegesen,
A jó tanácsot nem hallgatja meg.

GAUNT

Mondják, a haldoklók szavára úgy
Figyelnek, mint a szép zenére szoktak.
Hol kevés a szó, nagyobb lesz a súlya,
Igaznak hat, ha fájdalmas a sóhaj.
Ki nem szól már, arra nagyon figyelnek,
Az ifjak mindig mindent szétfecsegnek,
Az utolsó édesség édesebb,
Régi emléknél jóval élesebb:
Richárdot élő nem rendíti meg,
De halálomra nem lesz tán süket.

YORK

Fülét a hízelgés bedugaszolta.
Dicsérik udvarát, körülodonogják
Csábító dallamokkal, amelyeknek
A fiatal fül megadja magát.
Talján divatot honosítanak meg,

De népünk, a tunya, elmaradott
Nem gyárthat mást, csak rossz másolatot.
Akad-e bárhol oly haszontalanság,
Silányság – nem számít, csak új legyen! –,
Ami a figyelmét nem kelti fel?
Tanácsot nem hallgat meg ilyen ember,
Ösztöne fellázad a szellem ellen.
A céljait nem kereszttezheted,
S ha szólnál is, kifogy lélegzeted.

GAUNT

Próféta ihlet szállt meg, azt hiszem,
És haldokolva ezt jósolom róla:
Hamar megszűnik az ő tombolása,
A túl mohó tűz magát falja fel,
Lassú eső tart soká, nem a zápor,
A túlhajtott ló túl hamar kidől,
A torkosnak torkán akad az étel,
A hiúság, mint éhes keselyű,
Zsákmány fogytán felfalja önmagát.
E szép sziget, e földi Éden itt,
E természet emelte jó erőd,
Mely fertőzésnek, harcnak ellenáll,
E boldog kis nép, ez a drágakő,
Melynek ezüst tenger a foglalatja,
Parti sziklák az erős falai,
A hullámok pedig a sáncai
Szegényebb népek irigysége ellen,
Áldott föld, áldott állam, Anglia,
Híres és rettegett lovag-királyok
Termékeny méhe, dajkája, akiknek
A tetteitől megújul az ország,
Mert keresztényi szolgálatba mentek
A Megváltónak, a Szent Szűz fiának
Sírjához a makacs zsidók közé,
E drága lelkek lakta drága földet,
Amelyet tisztel az egész világ,
Most bérbe adják! – megfúlok belé –,
Mint parlagot vagy elhagyott majort.
Anglia, melynek partja visszaver
Minden vihart és irigy támadást,
Amit csak Neptun intéz ellene,
Gyalázat földje lett: kötvényekért,
Rongyos papírfecnikért eladó!
A másokat hódító Anglia
Saját magát győzte le nyomorultul!
Ha ez a szegény velem múlna el,
Milyen boldog is lenne a halálom!

Jön Richárd király, Királyné, Aumerle, Bushy, Green, Bagot, Ross, Willoughby

YORK

Jön a király. A fiatal csikó
Csak elvadul, ha túl korán törik be.

KIRÁLYNÉ

Hogy van nemes rokonunk, jó Lancaster?

RICHÁRD

Nos, megvagyunk? Vagyogatunk, öreg Gaunt?

GAUNT

Állapotomhoz illik a Lancaster:
Kor és kórság, e két dolog lankaszt el.
Lankadtan kókadok a bánatomtól,
Gaunt is vagyok: a gond apaszt el végképp.
Anglia alszik, virrasztottam én,
Gondoskodni próbáltam mindhiába.
Más apa örülhet, hogy fia van,
Nekem sajnos lankasztó gond az is.
Lankadtan, gondúzóttan haladok
Az általad gonddal kijelölt úton
Lankasztrofális helyemre, a sírba.

RICHÁRD

A nagybeteg még szóviccelni képes?

GAUNT

A nyomorúság űz gúnyt így magából.
Azt akarod, velem haljon nevem.
Én ezt a szándékot kinevetem.

RICHÁRD

A haldokló megvicceli az élőt?

GAUNT

Az élő viccel azzal, aki meghal.

RICHÁRD

A haldokló egy élőt kinevet?

GAUNT

Te halsz meg, bár én vagyok betegebb.

RICHÁRD

Én jól vagyok, te fogsz meghalni mindjárt.

GAUNT

Látja az én Teremtőm, amit látok,
És fáj, ami neked majd fájni fog.
Egész országod a halálos ágyad,
Azon heversz a pocskék hírneveddel,
És amilyen rossz beteg vagy, a felkent
Tested gyógyítását azokra bízta,
Aki a betegségedért felelnek.
Hízélgők nyüzsgönek a koronádban,
Hatóköruik nem nagyobb, mint fejed,
S noha a kalitkájuk ilyen szűkös,
Mégis országos lesz a pusztításuk.
Ha nagyapád előre látta volna,
Hogyan pusztítja fiának fia
Az ő fiait, megelőzte volna
A gyalázatot, hogy te lépsz a trónra,
És kitagad, amit magad teszel most.
Ha világ ura lennél, akkor is
Szegény lett volna hitelre eladni
Országodat, de más vagytonod nincsen,
A szegény így még szegényletesebb.
Földbérő vagy te, nem pedig király,
Kötvények foglya, szolga, senki ember.

RICHÁRD

Holdkörös vén barom!

A lázroham jogán merészeled
Hideglelés szidalmakkal kiűzni
Arcunkból a királyi vért, remélve,
Hogy szózatodba belesápadunk?
Királyságomra mondom, bár ne lennél
Nagy Edwárd fiának öccse, különben
Fejedben tekergőző, fürge nyelvvel
Letekerné a fejedet nyakadról.

GAUNT

Ne kímélj, Edwárd bátyámnak fia,
Csak mert Edwárd, az apja, az én apám is.
Ebből a vérből, mint a pelikán,
Jó sokszor részegedtél már le eddig.
Gloster öcsém, a drága, tiszta lélek
– Boldog lelkek közt üdvözüljön ott fenn –
Lehet arra a legjobb bizonyíték,
Hogy nem tisztelted nagyapádnak vérére!
Társulj az engem kínzó nyavalyához,
A dühöngésed mint a jégverés
Kaszálja le az elhervadt virágot!
Szegényben élj, de éljen túl a szegény!
Az átkom minden éjeden kísértsen!
Már nem az ágy – a sír a vége ennek.
Az éljen, akit becsülnek, szeretnek.

Kiviszik

RICHÁRD

Mogorvák, vének mind halni teremnek,
Mindkettő lévén duplán is dögölj meg.

YORK

Felség, az öreg iménti szavait
A betegségének tulajdonítsd.
Ő téged annyira szeret, hitemre,
Mint fiát, Henriket, ha itt lehetne.

RICHÁRD

Mint Henrik engem, Gaunt épp úgy szeret,
És őket én! Jobban nem is lehet!

Northumberland jön

NORTHUMBERLAND

Felség, a vén Gaunt ajánlja magát.

RICHÁRD

Mit mond?

NORTHUMBERLAND

Semmit se mond többé soha.
Lehúrozott hangszer lett már a nyelve,
Minden, mit élt, mondott, el van feledve.

YORK

Bár én lehetnék utána az első!
Halál ment meg a halálfélelemtől.

RICHÁRD

Érett gyümölcsként hullunk, ha megérünk,
Ő már lehullt – mi tovább érlelődünk.
Ennyit erről. – Most Írországra térünk:
Tépjük ki végre azt a gyomnövényt,
Mely mérgezi az egész szigetet,
És más mérgeknek nem is hagy helyet.
Mínthogy némi költséggel jár az ügy,
Gaunt bátyánk minden vagyonát,
Ingót, ingatlant, pénzt és érmeket
A céljainkra kezelésbe vesszük.

YORK

Meddig tűrök még ilyen érveket?
Szilárd hűségem jóra nem vezet.
Gloster halála, Henrik száműzése,
Vén Gaunt baja, Anglia süllyedése,
Az, hogy Henrik meg sem nősiülhetett,
Az, hogy még én is kegyvesztetté lettem,
Nem készítetted grimaszra, és királyom
Arcára mélyebb redőt sose véstem.
Edwárd utolsó fia én vagyok,
Apád, a walesi herceg volt az első,
Harcban nem volt oroszlán dühösebb,
Békében nem volt bárány szelídebb,
Mint ő, az ifjú herceg. Örökölted
Az arcát, így festett a te korodban.
De ő a frankok ellen háborúzott,
S nem barátai ellen! Hős keze
Többet szerzett, mint költött, és amit
Az apja szerzett, nem herdálta el.
Kezét rokonvér nem mocskolta be,
Ellenség vére festette pirosra!
Richárd! Látod, nehéz a lelke Yorknak,
Nincs értelmük ilyen párhuzamoknak.

RICHÁRD

Na és hová lyukadsz ki?

YORK

Jó királyom,
Bocsáss meg nekem, ám ha nem teszed,
Belenyugszom, hogy nincs többé bocsánat.
A száműzött Henrik minden jogát
És birtokát akarod elrabolni?
Nem halt meg apja? Vagy Henrik nem él?
Nem volt hű Gaunt? Nem hű Henrik talán?
Nem érdemelt-e örököszt az elhunyt?
Fia talán nem méltó örökös?
Vedd el Henrik jogát, de vedd el akkor
Az Időtől is ama szép jogát,
Hogy mindig holnap kövesse a mátl!
És te se légy az, aki vagy! Netán
Nem öröklés jogán lettél király?
Istenre mondom – Isten mentsen attól –,
Ha minden jogszerűség ellenére
Henrik tulajdonára csapsz le, és
Megtiltod neki, hogy az örökét
Bírósággon keresse ellened,
Ezer veszélyt idézel a fejedre,
Ezer hívet fordítasz el magadtól,
És belehajszolsz oly gondolatokba,
Miktől becsület s hűség tiltanak!

RICHÁRD

Gondolj, amit akarsz. Lefoglalok
Aranyt, ezüstöt, minden birtokot.

YORK

Rablásnál York nem lesz tanú. Agyó.
Mi lesz ebből, mondja meg az idő.
De ami randán vette kezdetét,
Abból más nem lehet, csak randa vég.
(El)

RICHÁRD

Indulj, Bushy, Wiltshire grófhhoz azonnal,
Készüljön Ely House-ba, hogy a dolgot
Intézni kezdje. Holnap indulunk
Írországba, már éppen ideje.
Magunk helyett, amíg távol leszünk,
Bátyánkra, Yorkra bizzuk Anglia

Kormányzását. Most is hű és szeret.
Gyerünk, királyném, holnap indulunk,
Vigadjunk, amíg épp itthon vagyunk.

Harsonák. Richárd király, Királyné, Bushy, Green, Bagot el

NORTHUMBERLAND

Lancaster lordja, uraim, halott!

ROSS

De mégis él, mert fia most a lord.

WILLOUGHBY

A cím övé, de jövedelme nincs.

NORTHUMBERLAND

Lenne, ha volna még jog és igazság.

ROSS

Szívem szakad, s bár tele érzelemmel,
Beszélnem szívem szerint nem szabad.

NORTHUMBERLAND

Inkább beszélj, és hallgasson el az,
Ki ellened fordítja szavaid!

WILLOUGHBY

Henrikről lenne mondanivalód?
Csak mondd ki bátran, szomjas füleim
Igcensak vágnak jót hallani róla.

ROSS

Én érte semmi jót sem tehetek,
A legtöbb, hogy szívemből szánom őt,
Mert kiforgatták jogos birtokából.

NORTHUMBERLAND

Szégyen eltűrni, hogy királyi vért
Sérelem ér, és hanyatló hazánk
Sok nemesurát szintén megrabolják.
Nem a király hibás: hízelkedők
Vezérlik és veszik mindenre rá.
Hitelt ad minden rágalomnak, és
A megvádoltat bünteti keményen,
Legyen szó rólunk vagy örökösünkről.

ROSS

A népre új adókat rótt ki, így
Elvesztette szívét; s nem támogatja
A nemesség sem, melyet fojtogat.

WILLOUGHBY

Naponta új adó, új illeték,
Meg hogy hívják: önkéntes felajánlás,
De hová vezet mindez, Istenem?

NORTHUMBERLAND

Nem harcra kell a pénz, mert sose harcolt,
Gyáván kötött békéket, odaadva,
Mit karddal vívtak ki az ősei!
Békében többet költ, mint harcban ők!

ROSS

A királyi földeket bérbe adta.

WILLOUGHBY

Mint rossz gazda, ment tönkre a király.

NORTHUMBERLAND

Romlás és pusztulás árad belőle.

ROSS

Hiába szed be hatalmas adót,
Az írek ellen sem tudna vonulni,
Ha Henriket ki nem fosztotta volna.

NORTHUMBERLAND

A vérrokonát! Elfajzott király!
Mi pedig, noha szélvész kornyikál,
Mégsem futunk a nagy vihar elől!
Vitorlánkat szél tépi, és mi mégsem
Vonzuk be, pusztulásba így hajóznunk!

ROSS

Előre látjuk a hajótörést,
És mégsem tudjuk megelőzni, mert
Eltűrjük, ami odáig vezet.

NORTHUMBERLAND

Nem úgy van az! A halál vak szemében
Is élet fénylik, csak még nem merek
Szólni arról, hogy közel a megoldás.

WILLOUGHBY

Mondd, amit tudsz – mi elmondtuk neked.

ROSS

Northumberland, légy hozzánk bizalommal,
Mi egyetértünk, és amit beszélsz,

Köztünk marad mint röpke gondolat.
NORTHUMBERLAND
Na jó. Bretagne-ból, Port le Blancból
Kaptam a hírt, hogy Henrik
Meg Cobham Reginald,
Néhai Arundel Richard gróf fia,
Ki Exeter hercegtől megszökött,
És fivére, a volt canterburyi érsek,
Sir Tomas Erpingham, John of Ramston,
Sir Norbery, Robert Waterton, Francis Quoint
A bretagne-i herceg vezényletével,
Nyolc nagy hajóval és háromezer
Legénnyel immár felénk tartanak,
És északon fognak majd partra szállni.
Már kiköthettek volna, csak arra vártak,
Hogy Írországba menjen a király.
Ki le akarja rázni rabigánkat,
Hogy e szárnyszegett országot helyrehozza,
A koronát a zálogból kiváltsa,
S a port lefújja az arany jogarról,
Hogy régi fényében ragyogjon újra,
Az tartson velem Ravenspurgh alá!
Aki megijedt, maradjon, lehet.
De titkot tartsatok. Én elmegyek.
ROSS
Lovat! Lovat! Nem vagyunk olyanok!
WILLOUGHBY
Nyergeljete! Elsőként indulok!

Mind el

2. SZÍN

*Ugyanott. Terem a palotában
Királyné, Bushy, Bagot jönnek*

BUSHY
Felség, úgy látom, igen szomorú.
A királynak, amikor útra kelt,
Megígérte, hogy nem lesz bánatos,
Sőt vidám foglalatosságba kezd.
KIRÁLYNÉ
Az ő kedvéért mondtam, a saját
Kedvemért meg is tenni nem tudom.
A bánatot be minék is bocsássam
Az édes Richárd elárvult helyébe?
De úgy érzem, a sors méhében egy
Torzszülött bánat készül ellenem,
Legbelső lelkem sejti közeledtét,
És ez a semmi erősebben kínozt,
Mint az, hogy férjem messze távozott.
BUSHY
Minden bánatnak húsz árnyéka van,
Mind mintha bánat lenne, mégsem az,
A szomorú szem könnyek tükre révén
Sok részre osztja azt, ami csak egy.
A kép a ferde szögből csupa káosz,
Máshonnét nézve formás, így tekinti
Ferdén felséged férje távozását,
Látását bánat árnya vonja be,
Holott amit lát, nem valódi látvány,
Csak árny. Sirasd, hogy elment, ez való,
De sírni más ok sehol se látható.
Ha mégis látsz, rossz a nézőszöged,
Hamis okból sírsz valós ok helyett.
KIRÁLYNÉ
Lehet. A belső lényem mást sugall.
Mindegy, hogy mik a tények, annyira
Szomorú vagyok, annyira nagyon,
Hogy semmit sem gondolok voltaképpen,
S e semmi súlya szétveri az énem.
BUSHY
Merő képzelgés, drága asszonyom.
KIRÁLYNÉ
Hát igen, minthogy kínlódás okoz
Minden képzelgést, és a kín a semmi.
A kint a semmi szülte, vagy a semmit,
Mely meggyötör, én szülöm igazából,

Hogy enyém legyen. Még nem ismerem,
Még neve sincs, így bajom névtelen.

Green jön

GREEN
Ég óvja, felség! Üdv, urak! Remélem,
Nem indult még ír földre a király.
KIRÁLYNÉ
Mért ezt reméled? Reméld azt, hogy elment,
Sietett: gyors cselekvés fél siker.
Miért reméled, hogy nem indult útnak?
GREEN
Mert vissza kell hozni a seregét,
Visszahőköltetni az ellenséget,
Mely partunkon a lábát megvetette.
A száműzött Henrik is visszatért,
Fegyverrel áll most Ravenspurgh előtt.
KIRÁLYNÉ
Isten ne adja!
GREEN
Pedig, asszonyom,
Ez az igazság. Sajnos vele van
Lord Northumberland, fia, Percy Henry,
Meg Ross, Beaumont, Willoughby és erős
Barátaik, és jönnek ellenünk.
BUSHY
Nem kiáltottad még ki árulónak
Northumberlandet és a társait?
GREEN
Kikiáltottuk. Erre Worcester gróf
Eltörte botját, tisztéről lemondott,
S egész házával Henrikhez szökött.
KIRÁLYNÉ
Bábája lettél, Green, az én bajomnak,
És komor porontyának neve: Henrik!
A lelkem szörnyet hozott a világra,
És én ziháló, éppen szült anya,
Bajt bajra, bánatot bánatra szültem.
BUSHY
Ne ess kétségbe, felség.
KIRÁLYNÉ
És miért ne?
Igenis kétségbeesem, utálom
A reményt, a hízelgőt, a csalókat,
Az élősdit, mert megóv a haláltól,
Mely szépen oldana el életünköt,
De így még mindig áztat a remény.

York jön
GREEN
Itt jön a yorki herceg.
KIRÁLYNÉ
Öreg testét páncélba bugyolálta.
Tekintetét gondok felhőzik el.
Nagybátyám, vigasztalót mondj nekem!
YORK
Hazudnék akkor neked és magamnak.
A vigasz fenn van, mi pedig a földön
Lakunk, ahol baj, vész, nyomor tanáz.
Férjed a messzi földet védi épp,
És közben elrabolják otthonát.
Engem kért fel megtartani a földjét,
Holott magamat sem tartom meg immár.
A vigalomra most jön siralom.
Most tudja meg, a talpnyalók mit érnek.

Szolga jön
SZOLGA
Fiad már elment, mire odaértem.
YORK
Elment? Sebaj! Menjen, ki merre lát!
A lordok szöknék, a köznép közömbös,
Sőt attól tartok, hogy Henrikhez áll.
Kérlek, menj Plashyba Gloster hűgomhoz,
Küldjön veled ezer fontot nekem.
Vidd el a gyűrűm!

SZOLGA

Bocsánat, hogy nem mondtam még, uram,
Benéztem hűgodhoz visszafelé,
A többit nem merem elmondani.

YORK

Mondjad, csibész!

SZOLGA

Hűgod, a hercegnő elhunyt, uram.

YORK

Jóságos ég! Még mennyi szomorúság
Zúdul rá szerencsétlen országunkra?
Most mit tegyek? Készülnék Istenemhez,
Bár végeztek volna ki engem is,
Mint bátyámat, de nem mint árulót!
Írországba még nem ment el a hírnök?
A háborúra pénzt honnan vegyünk?
Gyerünk, hűgom – bocsánat, jó rokon....
(*A Szolgához*)
Rohanj haza, kocsit keríts elő,
És hozz el minden fegyvert, ami ott van.

Szolga el

Urak, tartsuk meg most a hadiszemlét.
– Ha tudom, mi a csudát kell csinálnom,
S e zűrzavarból merre a kiút,
Vesszek meg! – Mind a kettő rokonom;
Az egyik a királyom, akit esküm
És tisztem óvni, de a másik is
Rokon, kit megbántott uralkodóm,
Őt szintén meg kellene védenem.
Valahogy csak lesz. Hűgom, a gyámolod
Leszek. Lordok, a szemlét követően
Gyertek utánam Berkeleybe.
Plashyba is be kéne ugranom,
De nincs idő. Minden bizonytalan még,
Bármit mondanék, biztosan hazudnék.

Királyné, York el

BUSHY

A szél ír part felé fújja a hírt,
De vissza nem fúj. Akkora hadat,
Mint ellenségeinké, nem tudunk
Felállítani.

GREEN

Amennyire szerettük a királyt,
Annyira gyűlölnek, akik utálták.

BAGOT

A köznép szeretete egyszerű:
Aki a zsebét kiüríti, azt
Gyűlölni tudja csak halálosan.

BUSHY

Ezért utálják nyilván a királyt.

BAGOT

Utálnak azok minket is eléggé,
Tudják, hogy a bizalmasai voltunk.

GREEN

Bristol várába indulok azonnal,
Wiltshire gróf talán máris odaért.

BUSHY

Veled tartok. A dühös söpredék
Nem fog sokáig cicázni velünk,
Úgy széttépnek, hogy szelindek se jobban.
Velünk jössz?

BAGOT

Nem, Írországba megyek a királyhoz.
Ég óvjon. Rossz az előérzetem,
Mi nem találkozunk többé sosem.

BUSHY

De hátha York legyőzi Henriket?

GREEN

Szegény öreg! Sokat vállalt magára,
Homokszemeket számlál, vagy a tengert
Issza ki. Amíg egyet verbuvál,
Ezen osonnak ki a kapunál.
Isten veletek most és mindörökké!

BUSHY

Találkozunk talán még.

BAGOT

Soha többé.

Mind el

3. SZÍN

A gloucestershire-i erdő

Jön Bolingbroke és Northumberland, katonák

BOLINGBROKE

Messzire van még Berkeley, mondd, uram?

NORTHUMBERLAND

Hidd el, Henrik, hogy én is idegen
Vagyok errefelé. E zord hegyek,
E durva kaptatók alaposan
Megnyújtanak minden mérföldet itt.
De társaságod megédesítette
Számomra ezt a nyaktörő utat.
Ross és Willoughby számára, gondolom,
Unalmasabb lesz Ravenspurgh és Cotswold
Felé az út, mert nélkülöd teszik meg.
Az én utam unalmát és keservét
A jelenléted kurtította meg.
Őket viszont sarkallja a remény,
Hogy elérik, mi nekem adva van.
Örömet remélni alig csekélyebb
Kéj, mint örülni. A fáradt urak
Reménnyel rövidítik útjukat,
Én pedig nemes társaságod által.
BOLINGBROKE
A társaságom kevésbé becses,
Mint szavaid. Ki tart errefelé?

Jön Percy Henrik

NORTHUMBERLAND

Fiam, az ifjú Percy Henry,
Kit Worcester öcsém küldött valahonnan.
Fiam, hogy van a nagybátyád?

PERCY

Azt hittem, te tudsz róla valamit.

NORTHUMBERLAND

Hát nincs a királynéval?

PERCY

Nincs, apám.
Elment az udvarból, azt követően,
Hogy lemondott, és a királyi udvart
Széttzavarta.

NORTHUMBERLAND

De miért tette mindezt?
Mikor elváltunk, nem ez volt a terve.

PERCY

Mert téged, apám, árulónak mondtak.
Ő Ravenspurghba ment, szolgálatát
Henrik hercegnek felajánlani;
Engem Berkeleybe küldött, tudjam meg, hogy
York mekkora erőt bírt összeszedni,
És Ravenspurghba vigyem meg a hírt.

NORTHUMBERLAND

Henrik hercegről megfeledekezél?

PERCY

Nem tudom elfelejteni, akit
Nem ismerek, minthogy a herceget
Még sose láttam.

NORTHUMBERLAND

Ismerd meg, ez ő.

PERCY

Kegyelmes úr, szolgálatára állok,
Bár ifjú vagyok és tapasztalatlan,
De pár év múlva érettebb leszek,
És nagy dolgokra leszek hivatott.

BOLINGBROKE

Köszönöm, kedves Percy. Légy nyugodt,
Engem semmi sem tehet boldogabbá,
Mint örömet okozni barátaimnak.
Ha hűséged szerencsém növeli,
Tőlem jutalmat biztosan remélhetsz,
Szívem és kezem szövetségese.

(Kezet nyújt)

NORTHUMBERLAND

Berkeley mennyire van ide? A vén York
Mekkora haddal készül ellenünk?

PERCY

A fák mögött rejlik a vár, ahol
Háromszázan lapulnak, így beszélük,
Közöttük Seymour, Berkeley, York;
Kívülük nincs ott jelentős személy.

Ross és Willoughby jön

NORTHUMBERLAND

Willoughby és Ross közelít,
Véres a sarkantyújuk, úgy siettek.

BOLINGBROKE

Isten hozott, urak. Az árulót
Üldözni jöttetek, ugye? A hálám
Még nem kincsekben nyilvánul, de később
Fáradságotok díja tetemes lesz.

ROSS

A jelenléted tesz gazdaggá minket.

WILLOUGHBY

A léted többet ér, mint a mi munkánk.

BOLINGBROKE

Szegény embernek hálás a kincse;
Az kezeskedik értem, míg növendék
Szerencsém érett korba jut. – Ki az?

Berkeley jön

NORTHUMBERLAND

Ha nem csalódom, Berkeley lordja az.

BERKELEY

Hereford hercege, üzenetet hoztam.

BOLINGBROKE

Lancaster herceg, ez a címem, és
Ezért a címért jöttem ide vissza.
Míg nem e néven szólítasz, uram,
A szavaidra nem felelhetek.

BERKELEY

Félre ne érts, herceg. A címeidből
Egyetlenegy sem vész el általam.
Hozzad jöttem, uram, akármilyen néven,
York herceg, helytartónk küldött ide.
Azt kérdezteti, mi vitt arra rá,
Hogy amíg nincsen itthon a király,
Testvér-fegyverrel zavard meg a békét.

Jön York kísérettel

BOLINGBROKE

Nem kell, hogy postása légy válasznak,
Itt jön ő maga. Drága unokabátyám!

(Letérdel)

YORK

A szíved hajtsd meg, ne a térdedet,
Amely csaló, és alázata álnok.

BOLINGBROKE

Kegyelmes nagybátyám –

YORK

Ugyan, ugyan.

Ne kegyelmesezz, ne unokabátyázz!
Árulónak rokona nem vagyok,
„Kegyest” kegyetlen ajkak ejtenek ki.
Hogy mertél elátkozott, száműzött
Lábaddal Anglia földjére lépni?
Hogy mertél durván belegyalogolni,
Békés tájait fegyverrel dúlva fel,
Nyugodt tanyáit gyűlölt hadaiddal
Felriasztani? Azért most vonulsz,
Mert a fölkenet király távol van épp?
Bolond vagy, fiam, itthon a király,
Hatalma hú szívemben itt maradt!
Lennék csak fiatal még és erős,
Mint mikor Gaunt, vitéz apád meg én
Kivágtuk Richárd király édesapját
– Az ifjú hőst – a franciák közül!
Ha karomat nem sújtaná a köszvény,
Megadná, ami, hűtlen, jár neked!

BOLINGBROKE

Kegyelmes bátyám, légy szíves, közöld,
Ugyan miféle bünt követtem el.

YORK

A legrosszabbat, amit csak lehet:
Rút lázadást és undok árulást;
Száműzetésből haza mertél jönni
A lejárta előtt, saját királyod
Ellen ragadva fegyvert, pártütő!

BOLINGBROKE

Hereford grófjaként úztek engem el,
Lancaster grófjaként jövök haza.
Nemes nagybátyám, méltóztasd ügyem
Pártatlan szemmel nézni, ha lehet.
Apámnak látlak, mert idős apámhoz
Vagy igencsak hasonló. Nos, apám,
Túród, hogy engem kiátkozzanak,
Földönfutóvá téve, kifosztva minden
Címemből, birtokomból, azokat
A talpnyalóknak adva? Erre születtem?
Ha unokabátyám király lehet,
Lancaster grófia én kell hogy legyek!
Van fiad neked is: Aumerle öcsém;
Ha előbb halsz te, és számúzik őt:
Apámban, Gauntban ő apára lelne,
Ki puszkavégre kapja a vadakat!
Nem használhatom címereimet,
Holott pátensek adnak rá jogot;
Apám minden vagyonát elkobozták,
És el is tékozolták sietősen.
Mit kéne tennem? Mint alattvaló,
Kit pertől tiltanak, s ügyvéd se véd,
Kénytelen vagyok így, személyesen
Kieszközölni öröklésemet.

NORTHUMBERLAND

A herceget nagy méltatlanság érte.

ROSS

Kegyelmes úr, még helyrehozhatod.

WILLOUGHBY

Örökségéből latrok gazdagodtak.

YORK

Nemes uraim, meg kell mondanom,
Unokaöcsém sérelmei fájtak,
És érdekében mindent elkövettem.
De karddal jönni önbíráskodóan,
Magának utat vakmerően vágva,
Jogot keresni jogokat taposva:
Az nem megy, és akik követik őt,
Lázadást szítanak és pártütők!

NORTHUMBERLAND

A herceg nem kér mást, csak a magáét,
Mi őt ebben, csak ebben pártfogoljuk,
Erre esküdtünk valamennyien,
És kórság arra, aki megszegi!

YORK

Na persze! Tudom én, hogy mit akartok.
Az én erőm kevés, hogy megelőzzem,
A körülmények kedvezőtlenek.
De ha tehetném, Teremtőmre mondom,
Mind elfognálak, hogy kegyelemért
Rimáncodjatok a felkent királynak.
De mert erőm nincs, tudjátok ti is,
Hát semleges vagyok. – Ég veletek,
Hacsak a várba nem jöttök velem,
Hogy éjszakára megpihenjete.

BOLINGBROKE

Az ajánlatot, bátyám, elfogadjuk.
De arra kérünk még, kegyelmes úr,
Hogy tarts velünk Bristolba, ott a várat
Bushy, Bagot és cinkosaik védik.
Bűnszövetkezetüket – esküszöm –
Kiürtöm és a szemétre hajítom.

YORK

Veletek tartok tán – illetve mégsem:
Törvénszegésben nem lesz soha részem.
Nem ellenség, nem barát hív a várba:
Jövőtlenné lett múltam zár magába.

Mind el

4. SZÍN

*Tábor Walesben
Jön Salisbury és egy kapitány*

KAPITÁNY

Tíz napja várunk, Lord Salisbury,
Az embereket épphogy összetartva,
A királyról meg végig semmi hír.
Szétszéledünk. Az Ég legyen veled.

SALISBURY

Csak egy napig várj még, hű walesi ember,
Már benned bízik csak meg a király.

KAPITÁNY

Azt mondják, Richárd meghalt. Nem maradnak.
Az összes babér hervadásnak indult,
Csillaghullás van, rémisztó nagyon,
A sápadt hold veresen néz a földre,
Az aszott jószágok nagy vészről regélnek.
A gazdag fél, a csőcselék vigad:
A gazdagnak van mit vesztenie,
A szegény nagy prédát remél a vészben.
A jelek királyváltásra utalnak.

Isten veled. A had már szétszaladt,
Biztosnak véve, hogy Richárd halott.

(El)

SALISBURY

Szegény Richárd! Sötéten látom immár
Dicsőségedet: csillagod kihuny,
Az égből épp most zuhan le a földre.
Napod felhőben hanyatlik alá,
Viharral, vésszel kel fel nemsoká.
Híved az ellen győzelmére vár,
A jó szerencséd többé nem talál!

(El)

HARMADIK FELVONÁS

1. SZÍN

*Bolingbroke tábora Bristolnál
Jön Bolingbroke, York, Northumberland, Percy, Willoughby és Ross,
valamint Bushy és Green fogolyként*

BOLINGBROKE

Hozzátok őket.
Green és Bushy, nem gyötöröm lelketek,
Mely mindjárt kiröppen a testetekből,
A bűneitek felsorolásával,
Kegyetlen nem vagyok. A véretekől
A kezemet most mégis megmosom:
Közzéteszem hát, hogy miért lakoltok.
Egy herceget, egy boldog, nagy királyt,
Kit származása, szép vonásai
Emeltek fel, rútol megcsaltatok.
Bűnös módon a király és neje
Közé ármánnyal éket vertetek,
Feldúlván a királyi ágy nyugalmát,
És királynénk szép, szűzi arca könnytől
Lett hervatag és kétségbeesett.
Engem, a vér szerint közel levőt,
Született herceget, amíg kegyencként
Tehettétek, megrágalmaztatok,
Ellenem hangoltatok a királyt,
Fejemet száműzés jármába hajtva
Keserű bujdosásba küldtetek,
Ti pedig földjeimen híztatok,
Erdőim levadászva és kivágva,
A palotámról címerem leverve;
Egyetlen jel sem maradt, mely mutatná,
Csak vérem és a közvélekedés,
Hogy egykor mégis nemesnek születtem.
Ez, és még sokszorosan több is ennél
Ítélt halálra. Vigyétek el őket,
És adjátok a hóhérok kezére.

BUSHY

Nekem a halál sokkal kedvesebb,
Mint Angliának Henrik. – Isten áldjon.

GREEN

Vigasztaló, hogy mi a mennybe szállunk,
A gazok pedig mind pokolra jutnak.

BOLINGBROKE

Northumberland, kérlek, szállítsd le őket.

Northumberland és kíséret elvezeti Bushyt és Greent

Nagybátyám, mondtad, nálad a királyné.
Bánj vele nagyon jól, az Égre kérlek,
Add át neki forró üdvözetem;
Kérlek, ezt semmiképpen se feledd.

YORK

Már elküldtem egy hírnököt levéllel,
Megírtam, hogy szeretve tiszteled.

BOLINGBROKE

Köszönöm. Uraim, gyerünk
Glendower és társai ellen.
Ma munka vár, holnap ünnepelünk.

Mind el

2. SZÍN

*Tábor Walesben
Jön Richárd király, Carlisle, Aumerle, katonák. Harsonák*

RICHÁRD

Barkloughly vára ugye ez a kastély?

AUMERLE

Igen, uram. Hogy tetszik ez a táj
A tengeri hánykódást követően?

RICHÁRD

Tetszik, sőt sírok is a nagy örömtől,
Hogy országomba léphettem megint.
Én drága földem, tisztelgek neked,
Kit árulók lovai megtapostak.

Mint anya régen látott gyermekével
Sírva-nevetve játszik végre ismét,
Úgy köszöntelek sírva-nevetve én,
És simogatlak királyi kezemmel.
Édes földem, ne táplálj árulókat,
Karvaly vágyuknak ne tégy eleget,
De mérges pókot küldjél rájuk, és
Rémes varangyok állják útjukat,
Hogy riadjon meg minden áruló láb,
Mely téged ádáz módon megtiporna.
Csalánnal hints meg minden kicsi ösvényt,
Ha virágot tépnének kebeledről,
Őr gyanánt kígyót állíts, dupla nyelvűt,
Hogy ellenségeimet ölje meg.
Ha kinevettek, nincs igazatok:
Ez a föld érez, ezek a kövek
Harcolni tudnak, és királyukat
Nem hagyják veszni ocsmány lázadástól.

CARLISLE

Ne félj, uram: mely királlyá emelt,
Azon erő meg is bír tartani.
Az Ég segítségét meg kell köszönni,
És élni kell vele, mert máskülönben
Elvesztegetjük ezt a nagy kegyet,
S a segítség ellentétébe fordul.

AUMERLE

Úgy érte, hogy könnyelműek vagyunk:
Henrik a mi tétlenségünk miatt
Hadban és fegyverben erőre kap.

RICHÁRD

Ócsém, te borúlátó: nem tudod,
Hogy mikor a Menny kíváncsi szeme
Az alvilágot nézi odaát,
Itt tolvajok és rablók buzgólkodnak,
Gyilkolnak és vérben tocsognak, ám
Amint a Nap visszaér odalentről,
Fényt hajtva a büszke fenyvesekre,
És minden bűnbarlangba bevilágít,
Akkor öldöklés, rablás, árulás,
Elvesztvén éjszakai köpenyét,
Pucéran, fázósan reszketve áll?

Így jár Henrik, a tolvaj áruló,
Aki éjszaka tombolt, dáridózott,
Mialatt mi a másik féltéken
Voltunk – de Napként hogy a trónra lépünk
Megint, vért úz arcába árulása,
A napfényt nem lesz képes elviselni,
Ennen bűnétől maga borzad el.
Hatalmas tenger összes vize sem
Mossa le a fölket király fejéről
A balzsamot, és halandók szava
Istentől lett helytartót el nem úzhet.
Ahány embert csak Henrik összekürtöl,
Hogy koronánkra kardvasat emeljen,
Annyi angyalt küld Richárdnak a Menny.
Hol angyalok csatáznak, győz a hit:
Isten megvédi igaz fiait.

Jön Salisbury

Üdvözlégy, lord. Hol vannak katonáid?

SALISBURY

Sem közelebb, sem távolabb, uram,
Mint gyöngé karom, s kellelten a nyelvem,
Mert nem tud mást, csakis jajongani.
Egyetlen napot késtél, de elég,
Hogy jövő napjaid éjbe borítsa.
Ha visszahozhatnád a tegnapot,
Lenne tizenkétezer hű vitézed,
De mára, mára faképnél hagyott
Örömod, szerencséd és államod.
A walesiek, halálhíredet hallván,
Henrikhez álltak, mindent odahagyván.

AUMERLE

Nyugalom, felség, mitől sápadtál el?

RICHÁRD

Húszezer emberem vére keringett
Arcomban – de ha nincs, aki maradjon?
Nincs jogom, hogy míg netán visszatérnek,
Az arcomból a vérem kiszaladjon?
Mind, aki élni akar, elhagy engem,
A korszak lázad a hírnevem ellen.

AUMERLE

Nyugalom, felség, nem tudod, ki vagy?

RICHÁRD

Majd elfeledtem – nem vagyok király?
Ébredj, hétalvó felség – ne aludj!
Nem ér húszezer embert a király
Neve? Fegyverbe, név! Egy korcs
Alattvaló lázad! A földet nézitek,
Kegyenceim? Magasra nézzetek,
Mí ott vagyunk! York hú, és biztosan
Elég erős, hogy oltalmat kínáljon.
Ki az?

Scroop jön

SCROOP

Legyen, felség, több boldogságod annál,
Mint amit én most megjelentethetek.

RICHÁRD

A fülem nyitva, szívem készen áll,
Csak földi rossz, amiről hírt hozol.
Országom oda? Nyomasztott a súlya,
Terhet leadni merő nyereség.
Oly nagy szeretne lenni Henrik, mint mi?
Nagyobb nem lesz – az Úr szolgáljaként,
Kit szolgáltam, s így kollégák vagyunk.
Népet lázít? – Itt nem segíthetek,
Hitet szegnek király és Isten ellen.
Kiáltsd, hogy vész, romlás, nyomor, ragály,
S a legrosszabb is jőjjön, a halál.

SCROOP

Boldoggá tesz, hogy felséged a rossz
Hírek ellen fel van vértézve immár.
Mint váratlan, nem szokványos vihar,
Mely földuzzasztja az ezüst folyókat,
És könnyekbe borítja a világot,
Úgy mossa el a partjaidat Henrik
Acél kardokkal, acélos szívekkel.

Vének bújnak sisakba ellened,
Mutáló fiúk átkozzák hatalmad,
És lányos testüket vassal borítják.
A jobbágyaid tiszafából készült,
Halálpontos íjat hajlítanak,
A szolganők rozsdás nyársat ragadnak,
Mind ellened. A vén, a fiatal
Egyaránt lázad, igen nagy a baj.

RICHÁRD

Szépen tálaltad ezt a rossz mesét.
Hol van Wiltshire? És merre van Bagot?
Mi lett Greenel? És mi lett Bushyval?
Hogy engedhették ezt a vad hadat
Ily könnyedén a birtokunkra törni?
Ha győzünk, ezért porba hull fejük!
Henrikkel nyilván megbékéltek ők is.

SCROOP

Hát meg, uram. Hát bizony meg, uram.

RICHÁRD

Örök kárhozat rátok, viperák!
Bárkinek farkat csóváló kutyák!
Keblemen melengedett rusnya kígyók!
Három Júdás, egyenként is gazok!
Megbékéltek? – Majd megmutatom én,
Micsoda szörnyű pokol várja őket!

SCROOP

A leggyöngédebb szeretet is, látom,
Rettentő gyűlöletbe csaphat át.
Vond vissza átkod. Fejűkkel kötöttek
Megegyezést, s nem tevőlegesen.
Kivégzés várta őket, szörnyű kínok,
És mélyre ásták őket el a földbe.

AUMERLE

Bushy, Green, Wiltshire hát halott?

SCROOP

Bristolban csapták le a fejüket.

AUMERLE

És merre van a haddal az apám?

RICHÁRD

Mindegy, hol van. Ne vigasztaljatok,
Sírról, férgéről, sírfeliratokról
Társalogjunk, s mintha papírra, írjuk
Könnyezve már a porba bánatunkat.
Végrendelkezzünk, kérjünk végrehajtót –
De minek? Hagyatkozunk sincs miről,
Hacsak nem testünkről a föld alatt.
Honunk, létünk, mindenünk Henriké,
A miénk már csak halálunk lehet,
És a maroknyi meddő földkupac,
Mely csontjainkat elfedni elég lesz.
Istenem! Ülünk le a földre itt,
S meséljük el, mint pusztultak királyok:

Kit letettek, ki csatában esett el,
Vagy áldozata szelleme gyötörte,
Ezt neje ölte meg, azt meg a szolgálk,
Mindet leölték, mert a koronában,
Mely a király halandó homlokát
Köríti, a halál az úr, s bohóca
Gúnyosan viccel és tréfálkozik,
Még hagyja lélegezni, egy kicsit
Királyosdit játszani engedni,
Félnek tőle, szavától, mire ő
Azt képzele, hogy tényleg létezik,
Hogy teste, amely életünk fala,
Romolhatatlan öntvény – ezt hiszi,
De akkor zutty, egy kicsi tű elég,
A várfal leereszt, agyó, király!
Fel a tökfödőt! Húst és vért nem illet
Ünnepi hódolat! Tisztelni nincs mit,
Se hagyományt, se ceremóniát,
Se formát: félreismertetek engem,
Kenyérrel élek én is éhesen,
Szomorkodom, barátra vágyom: s még rám
Mondjátok, hogy király vagyok?

CARLISLE

Uram, a bölcs nem kotlik bánatán,
De kiötli, hogy mit ne bánjon majd meg.
A félelem erőt vesz el; ha félsz,
Attól az ellenség erősödik,

Órjöngéssel csak magadnak ártasz.
Ha félsz, megölnék; jobb, ha küzdelemben
Lehelsz végsőt, rést ütven a halálon;
Mert rabhoz illő, hogy halálra váljon.

AUMERLE

Apámnak van még egy kis serege.
Az ép végtagból egész test kinőhet.

RICHÁRD (*Carlisle-nak*)

Jól megmondtad! Gőgös Henrik, neked
Csapásodra csapással felelek!
A félelem lázrohama letudva,
A sajátunkért indulunk a harcba.
Mondd, Scroop, nagybátyám hada hol lehet?
Biztass, bár sötét a tekinteted.

SCROOP

Az emberek az eget kémlelik,
Vajon a világ milyen napra ébredt.
Így tekintsd te is sötét szememet,
Mert amit mondok, annál is sötétebb.

Lassan mérem a kint, akár a hóhér,
A java ugyanis még hátravan.
York bátyád Henrik táborába állt,
Északi váraidat mind földadta,
A déli híveid fegyvert ragadtak,
De Henrik mellett...

RICHÁRD

Ebből elegendem van.
Légy átkozott, ki kétségbeesésem
Édes útjáról lebeszélte engem!
Mit szóltok most? Milyen remény maradt?
Aki még mindig reménnyel kecsegtet,
Azt én már mindörökre gyűlölöm.
Flint várába megyünk! Ha kell, legyen,
Királyi végzet végezzen velem.
A hadainkat eresszük hát szélnek.
Műveljék földjüket, akik remélnék.
Én nem remélek, ne bíztassatok,
Újabb tanácsra már süket vagyok.

AUMERLE

Egy szóra, felség!

RICHÁRD

Üzenem híveimnek,
Hízelt szóval még jobban sebeznek.
Embereim fussanak szanaszéjjel.
Henrik a kelő Nap, Richárd az éjjel.

Mind el

3. SZÍN

Wales. Flint vára előtt

Zenével és zászlókkal jön Bolingbroke, York, Northumberland és katonák

BOLINGBROKE

Ezek szerint tehát a walesi had
Szétzüllött, Salisbury a király
Elé ment, aki néhány maradék
Hívével partra szállt itt valahol.

NORTHUMBERLAND

A hírek, uram, igen kedvezőek,
Errefelé rejtőzött el Richárd.

YORK

Northumberland mondhatta volna, hogy
„Richárd király”. Gyalázatos dolog
A felkent királyt ekként emlegetni.

NORTHUMBERLAND

Kegyelmed félreért. Csak a rövidség
Kedvéért mondtam így.

YORK

Voltak idők,
Hogy ilyesfajta rövidség miatt
Ő is kurtán bánt volna el veled,
Egy egész fejjel rövidítve meg.

BOLINGBROKE

Ne tévedj még tovább, unokabátyám.

YORK

Ne menj még tovább, unokaöcsém,
Az Ég meg talál haragudni rád.

BOLINGBROKE

Az akarata ellen nem teszek
Semmit. De ki ez itt?

Percy jön

Üdv, Harry. Nem adják meg magukat?

PERCY

Királyi módon védik ezt a várat.

BOLINGBROKE

Király módon? Nincs ott a király?

PERCY

De ott van, uram! Mocsár és falak
Mögé rejtőzött el Richárd király.
Vele Lord Aumerle, Lord Salisbury,
Sir Stephen Scroop s egy főpapi személy,
De nem tudom, hogy ki lehet.

NORTHUMBERLAND

Carlisle püspöke lehet az szerintem.

BOLINGBROKE

Uraim,
Az ódon várfalakhoz menjetelek,
Romos fülének érces harsonákkal
Adjátok híriül: Henrik Bolingbroke
Térden csókol kezet Richárd királynak,
S kéri: hűségét és hódolatát
Fogadja el a szent királyi felség.
Lábához helyezem a kardomat,
Ha száműzetésemet visszavonja,
Elkobzott javaimat visszaadván.
Ha nem, erővel veszem vissza őket,
A lemészárolt angol férfiak
Vérével öntözöm a nyár porát,
De mert ilyesmi távol áll szívemtől,
A király szép, zöldellő birtokát
Vérzivattal nem sújtom, de gyöngéd
Alázatomat tettel bizonyítom.
Ezt mondjátok el, mi meg ezalatt
A zöld pásziton elsetálgatunk.

Northumberland egy trombitással a vár felé indul

Járjunk a dobok riadója nélkül,
Hogy fent a vár omló bástyái közt
Jó szándékunkat jó szívvel fogadják.
Ha Richárd király és én összecsapnánk,
Az a gyanúm: tűz és víz csapna össze
Óriás robajjal, égi háborúval.
Legyen tűz ő, én víz, az engedékeny:
Dühöngjön ő, én földet öntözök,
S nem őt árasztom el. Induljatok,
Tudjuk meg, Richárd mit vél mindezekről.

Kint harsona, amelyre belülről is harsona válaszol.

A várfalon megjelenik Richárd király, Carlisle, Aumerle, Scroop és Salisbury

BOLINGBROKE

No lám, Richárd király személyesen!
A haragos, sértett Nap kel föl így
A Kelet égő kapuja felől,
Ha látja, irigy felhők sorakoznak,
Hogy dicső fényét elhomályosítsák
Útján, mialatt vonul majd Nyugatnak.

YORK

Mégis királyi látvány: a szeme,
Akár a sasé, ragyog és tüzel
Magasztos öntudattal – szárnyú végzet,
Hogy ilyen tündöklés is véget érhet.

RICHÁRD (*Northumberlandhez*)

Ámulva állunk jó ideje már,
Várván, hogy térded meghajtod előttünk,
Fölkent királyodnak tudván magunkat,
S ha az vagyunk: az izületeid
Hogy feledhették el a dolgukat?
Ha nem vagyunk urad, milyen jelet
Küldött az Ég, hogy tisztünk visszavonta?
Csontból, vérből lett kéz a jogarunk
Után, mely szent, nem nyúlhat, jól tudod,
Csak hűtlen, tolvaj áruló gyanánt.

Azt hittétek, hogy merészségetektől
Engem az egész világ megtagad,
Hogy társtalanul magamra maradtam,
Ám kedvemért a mindenható Isten
Felhőiből pestis-hadat bocsát le,
Mely meg sem született, meg sem fogant
Kölykeiteket fogja sújtani,
Szolgák, mert kezet emeltek reám
És dicsőséges aranykoronámra.
Mondd meg Henriknek, hisz ott áll, tudom,
Hogy valahányat lép a földemen,
Mindent vesztes árulás, és felszakítja
A véres háborúságok pecsétjét.
Ám mielőtt célja, a koronám
Fején békén nyugodna, tízezer fej
Borul véres virágba Anglia
Szelíd lankáin, és leányi arcát
Skarlát haragra gyújtva, legelőit
Hú angol vérrel permetezi meg.

NORTHUMBERLAND

A Menny királya óvjon, hogy a földi
Királyt nem illő módon fegyverek
Háborgassák. Az unokaöcséd,
Henrik Bolingbroke, kézcsókjait küldi,
És esküszik a sírra, mely alatt
Királyi nagyapátok csontja nyugszik,
Továbbá egy kútfejből fakadó,
Egyként dicső királyi véretekre,
A vitéz Gaunt porladó jobb kezére,
És esküszik híres becsületére,
És mindenre, amire még lehet, hogy
Csak jogos örökségét kéri, és
Térdre borulva eseng birtokáért.
Ha királyi végzéssel megadod,
Csillogó kardját marja szét a rozsdá,
Istálló rejtse harci ménjeit,
Hú szívét felségednek felajánlja.
Hercegi szavát adja, hogy ez így lesz,
És nemesemberként én elhiszem.

RICHÁRD

Northumberland, íme a válaszunk.
Szívesen látjuk unokaöcsénket
Körünkben, és jogos kéréseit
Feltétel nélkül teljesítjük.
Kérlek, üdvözzél választékosan,
A legszívesebb, méltányos szavakkal.

(Aumerle-hez)

Szépen megalázkodtunk, ugyebár,
Letört külsővel és félnék szavakkal?
Ne hívjuk vissza inkább Northumberlandet,
Kihívást küldeni, s úgy halmi meg?

AUMERLE

Inkább ne. Harcoljunk szelíd szavakkal,
S ha lesznek társak, akkor újra karddal.

RICHÁRD

Istenem, Istenem, hogy ez a nyelv,
Amely a száműzést arra a gőgös
Emberre kimondta, hízelegve
Visszavonja! Bár lennék akkora,
Mint bánatom, vagy kisebb a nevemnél,
Bár feledném, mi voltam egykoron,
Bár ne tudnám, hogy mi is lett belőlem!
Megszakadsz, szívem? Üss csak szorgosan:
Az ellenség téged is ütlege!

AUMERLE

Northumberland máris jön Bolingbroke-tól.

RICHÁRD

Mitévő legyen a király? Lemondjon?
Megt teszi. Megfosztják a tróntól?
Fosszák meg. Királyi címét
Elveszti? Isten neki, veszítse el!
Kincseimet adom egy olvasóért,
Palotámat egy remetelakért,
Szép ruháimat egy barátcsuháért,
Étkészletemet egy rossz fakupáért,
A jogaromat egy vándorbotért,
Jobbágymat szentképért cserébe,
Nagy királyságomat egy kicsike,
aprócska sírért, icipici sírért;
Vagy országút mellé temessenek,

Forgalmas útra, ahol rengeteg
Láb tapossa volt királya fejét;
Ha szívemet tapossák, amíg élek,
Tapossák fejemet, ha meghalok!
Aumerle, szerető kuzinom, te sírsz!
Hideg esőt támasszunk könnyeinkből,
Sóhajunk verje le a nyári termést,
Lásson ínséget ez a lázadó föld!
Vagy fordítsuk tréfára bánatunkat,
És ne vessük ki saját könnyeinket?
Ontsuk ki őket egyetlen helyen,
A lyukat ók kivájják sebesen,
És erre írják fel az epitáfot:
„Itt nyugszik, kinek sírt a könnye ázott!”
Nem lenne szép? Jól van, jól van, elég lesz,
Gúnyolhattok, bolondságot beszéltek.
Nos, Northumberland, nagyságos herceg úr,
Mit üzen Henrik, a király? Vajon
Élhet Richárd, míg meg nem hal Richárd?
Henrik azt teszi, amit szól a szád.

NORTHUMBERLAND

Uram, szíveskedj lefáradni az
Alsó udvarba, ott kíván fogadni.

RICHÁRD

Lemegyek, le én! Fényes Phaeton,
Ki nem bír már a megvadult lovakkal.

Northumberland visszamegy Bolingbroke-hoz

Az alsó udvarban alávaló
Alattvaló vár, aljas áruló.
Az alantastnak király udvarol.
Pacsirta helyett a bagoly dalol.

A várfalról mind el

BOLINGBROKE

Mit mondott őfelsége?

NORTHUMBERLAND

Összevissza
Beszél, mintha esztét veszttette volna.
De mégis jön.

Jön Richárd király a kíséretével

BOLINGBROKE

Ti menjetek odébb,
És kellő tiszteletet adjatok.
Kegyess királyom!

(Letérdel)

RICHÁRD

Kedves öcsém, a térded megalázod
S a földet túl büszkévé teszed így,
Jobb lenne, ha a szeretetedet
Érezném, mintsem lássam hódoláson.
Kelj föl! A szíved úgyis fennen hordod,
Emeld hozzá a térded, legyen boldog.

BOLINGBROKE

Kegyess király, a jussomért jövök csak.

RICHÁRD

Tiéd a jussod, és én is vele.

BOLINGBROKE

Csak akkor vagy enyém, felséges úr,
Ha szolgálatom szíved megnyeri.

RICHÁRD

Megnyerte. Nyerni az tud, aki a
Legbiztosabb utat választja hozzá.
Nagybátyám, kezet! Szemedet töröld meg,
Tudom, szeretsz, de könnyed nem segíthet.
Öcsém, túl ifjú vagyok még apádnak,
De elég idős te, hogy örökölj.
Amit kívánsz, készséggel megadom,
Túlerő ellen nincsen hatalom.
Indulunk Londonba. Így tervezted?

BOLINGBROKE

Így, jó uram.

RICHÁRD

Nem mondhatok nemet.

Harsonák. Mind el

4. SZÍN

Langley, York herceg kertje
A Királyné jön két udvarhölgygel

KIRÁLYNÉ

Milyen játékot találunk ki mára,
Hogy elfeledjük súlyos gondjainkat?

I. HÖLGY

Golyó?

KIRÁLYNÉ

Kátyúval teli a világ,
És akadályba ütköznek a vágyak.

I. HÖLGY

Táncoljunk.

KIRÁLYNÉ

Lábam nem tart mértéket az örömben,
Ha fájdalmában szívem nem teszi.

Táncot ne, más játékot mondjatok.

I. HÖLGY

Mondjunk mesét.

KIRÁLYNÉ

Szomorút vagy vidámat?

I. HÖLGY

Mindkettőt, asszonyom.

KIRÁLYNÉ

Semmilyen, lányok.

A vidám mese annyira hiányzik,
Hogy bánatomat juttatja eszembe,
Szomorkodásból meg már annyi van,
Hogy nincs értelme szaporítani.
Amiből van, azt kár fölemlegetni,
És ami nincs, arról ne is beszéljünk.

I. HÖLGY

Énekelnék.

KIRÁLYNÉ

Jó, hogy van rá okod.

De nekem jobban tetszene, ha sírnál.

I. HÖLGY

Sírok, ha az esik jól, asszonyom.

KIRÁLYNÉ

Én dalolnék, ha tetszene a sírás,
Könnyeket tőled nem is kölcsönöznék.
De csitt, a kertészeink közelednek,
Menjünk odébb, bújjunk a fák mögé.
Boldogtalanságomra fogadom:
Politizálni fognak – változaskor
Így szokták: jajgatnak a jaj előtt.

A Királyné a hölgyekkel oldalra megy. Jön Kertész két szolgálóval

KERTÉSZ

A lógó barackágakat kötözd föl,
Mert mint az engedetlen gyermekek,
Túl jó természettel gyötrik apjukat:
Támaszd meg a lehajló ágakat.
Te pedig, mint a hóhér, a buján
Tenyésző hajtások fejét metéld le,
Túl nagyra vágytak ebben a közegben,
Holott egyenlőség az ideánk.
Én pedig megyek, hogy az undorító
Gyomot kiirtsam, amely minden nedvet
Elszív csodás virágaink elől.

I. SZOLGA

Minek akarunk mi egy csöppnyi kertben
Törvényt, formát és arányt tartani,
Mintha modellként mutatnánk a példát,
Holott tenger övezte hazánk kertjét
Gyom veri fel, virágai letörve,
Gyümölcsfái oltatlanok, sövénye
Kidőlve, rügyein és füvein
Hernyók nyüzsögnek?

KERTÉSZ

Tarthatnád a szádat.
Akit megkínzott e zűrös tavasz,
Már lehullott az őszi levelekkel.
A gazt, melyet a lombja alatt óvott,
S mely alattomban élésködött rajta,
Bolingbroke Henrik mostanra kitepte,

Értem ezen Bushyt, Greent, Wiltshire grófját.

I. LEGÉNY

Csak nincsenek megölve?

KERTÉSZ

De bizony.

A könnyelmű király pedig lefogva.
Nagy kár, hogy nem tett országában rendet
Úgy, ahogy mi a kertben. Mert mikor
Ideje van, mi metszünk, hogy a nedvek
Kifolyjanak, a túlfejelett erő

Tönkre ne tegye végül önmagát.

Ha így tesz nagy és még tovább növő

Embereivel, mind élhetne még,

Szolgálva őt. A fölösleges ágat

Mi levágjuk, hogy éljenek a termők.

Ha így tesz, ma is koronát viselne,

De túlzott volt bizalma és türelme.

I. LEGÉNY

Csak nem hiszed, hogy leteszik a trónról?

KERTÉSZ

Lefogták már, és biztos vagyok benne,
Hogy megfosztják a tróntól. Tegnap este
Sötét ügyekről kapott levelet
York herceg egyik híve.

KIRÁLYNÉ (előlép)

Megfulladok, ha nem szólalhatok meg!

Te, aki Ádámként jársz itt e kertben,

Hogy mersz rossz híreket a szadra venni?

Miféle Éva, milyen kígyó vett rá,

Hogy újra elbuktasd az átkos embert?

Mért mondod, hogy Richárd királyt letették?

Te, alig értelmesebb, mint a föld,

Te jósolod bukását? Hol, mikor,

Hogyan kaptál rossz híreket, te féreg?

KERTÉSZ

Bocsánat, úrnóm, én sem örülök,

Hogy ez a hír, de mit tegyek, igaz.

Richárd királyt igencsak fogva tartja

Bolingbroke Henrik. Megmértettek ők,

A férjed serpenyőjében csak ő van,

S könnyíti önhittsége, hiúsága,

A másik serpenyőben ott van Henrik

Anglia minden főurával együtt,

Richárd királynak nincsen hát esélye.

Menj Londonba, magad is megtudod.

Mindenki tudja, amit mondhatok.

KIRÁLYNÉ

Mily könnyű léptű jószág vagy te, balsors,

A híred engem illet legelőszőr,

Mégis utolsóként szólasz nekem?

Talán hogy én őrizzem legtovább

A fájdalmat szívemben? Menjünk, lányok,

Londonba, London szomorú urához.

Hát az vár rám, hogy szemem minden könnye

A nagy Henrik diadalát köszöntse?

A hírekért, kertész, szégyellj magad,

Oltványaid meg se foganjanak!

Királyné a hölgyekkel el

KERTÉSZ

Szegény úrnóm! Nem bánám átkodat,

Csak lennél tőle kicsit boldogabb.

A könnye idecsöppent, ahol állok,

Rutát ültetek ide, gyászvirágot.

Ritka szép ruta-sor jelölje itt

A szomorú királyné könnyeit.

Mind el

NEGYEDIK FELVONÁS

1. SZÍN

London. Westminster Hall

*Trónterem. Jön Bolingbroke Henrik, Aumerle, Surrey,
Northumberland, Percy, Fitzwater, egy másik lord; a carlisle-i püspök,
a westminsteri apátúr. Kíséret. Jön Or és Bagot fogolyként*

BOLINGBROKE

Hívjátok ide Bagotot.

Nos, Bagot, beszélj szépen.

Mit tudsz, miként halt meg a nemes Gloster?

Ki vette rá a királyt, hogy megölje?

Ki ontotta a vérét igazából?

BAGOT

Ez ügyben szembesíts majd Lord Aumerle-lel.

BOLINGBROKE

Unokaöcsém, gyere, nézz szemébe.

BAGOT

Aumerle, tudom, hogy büszkébb a te nyelved,

Semhogy amit kimondott, visszavonja.

Mikor Gloster halálát kiötölték,

Magam hallottam, ezt mondtad: „Karom

Nem elég hosszú-e, hogy Angliából

Bátyám fejéhez, Calais-ig elérjen?”

És azt is mondtad egyebek között,

Hogy lemondanál százezer aranyról,

Csak Henrik Angliába vissza ne térjen!

Sőt azt is mondtad: áldás lenne, ha

Unokaöcséd elpusztulna végre.

AUMERLE

Hercegek, lordok!

Ennek a szemétnek most mit feleljek?

Szégyent hoznék szerencsecsillagomra,

Ha egyenlőként vívnék meg vele.

De rajtam marad ez a rágalom,

Ha mocskos szavait nem cáfolom meg.

Itt van a kesztyűm, halálad pecsétje,

Te pokolfajzat. Azt mondom: hazudsz!

És be is bizonyítom, hogy hazugság,

A véred által, amely lovagi

Kardomat csúfságomra bekoszolja.

BOLINGBROKE

Nyugalom, Bagot, ne vedd föl a kesztyűt.

AUMERLE

Egyetlen személyt kivéve, csak ő

Bír engem ennyire felingerelni.

FITZWATER

Ha rokonszenven alapul a párbaj,

Itt a kesztyűm, Aumerle, a tied ellen.

A napfényre, mely mutatja, hol állsz:

Hallottam, magad kérkedtél velem,

Te okoztad nemes Gloster halálát.

Ha hússzor tagadod, hússzor hazudsz,

És szívedbe, hol termett, visszatűzöm

Kardom hegyével hazugságodat.

AUMERLE

Azt a napot nem éred meg, te gyáva.

FITZWATER

Kívánom, lenne itt már az a perc!

AUMERLE

Fitzwater, ezért pokolra kerülsz!

PERCY

Aumerle, hazudsz! Az ő becsülete

Olyan tiszta, mint mocskos a tiéd.

Bizonyítéku! nesze, itt a kesztyűm.

Állításomért kiállok utolsó

Leheletemig. Vedd fel, ha mered.

AUMERLE

Ha nem veszem fel, száradjon is el

A karom, és bosszuló kardomat

Ne tudjam ellenségemre emelni!

EGY LORD

Az én kesztyűm is itt van, hitszegő,

És annyiszor kiáltom, hogy hazudsz,

Ahányszor áruló füledbe fér

Éjjel és nappal! Ez a zálogom,

A bajvíváskor vedd fel, ha mered!

AUMERLE

Ki van még? Megvívok én bárkivel.

Mellemben ezer lélek lakozik,

Húszezer kihívóval is kiállok.

SURREY

Lord Fitzwater, én emlékszem a napra,

Mikor te és Aumerle beszéltek.

FITZWATER

Ez így van. Ott voltál, s elmondhatod,

Hogy amit állítottam, mind igaz.

SURREY

Olyan hazug, az égre, amilyen

Igaz az ég.

FITZWATER

Surrey, te is hazudsz!

SURREY

Gyalázatos kölyök!

A hazugságodat kardom vasával

Vágom fejedbe vissza bosszúképpen,

Míg te, hazug, azzal, amit hazudtál,

A földbe jutsz, mint apád koponyája.

Ennek jeléül tessék, itt a zálog:

A bajvíváskor vedd fel, ha mered!

FITZWATER

Túlsarkantűzöd vágató lovad.

De hát ha merek enni, inni, élni,

Kiállok veled őserdőben is,

Leköplek, Surrey, mert bizony hazudsz,

Hazudsz, hazudsz. Tessék a zálogom,

Párbajjal foglak megnevelni téged.

Úgy éljek én ebben az új világban:

Aumerle, esküszöm, tényleg áruló!

A száműzött Norfolk mesélte egykor:

Te küldtél két embert Calais-ba, Aumerle,

Hogy meggyilkolják ott a herceget.

AUMERLE

Kesztyűt adjon egy igazi keresztény!

Norfolk hazudik, és ha ki mer állni,

Párbajban bizonyítsa igazát!

BOLINGBROKE

Függeszük fel a vitáitokat,

Míg Norfolk vissza nem jön. Jöjjön vissza,

S bár ellenségem, visszahelyezem

A jogaiba. Mihelyt hazatér,

A párbajra Aumerle ellen kiállhat.

CARLISLE

Azt a dicső napot már meg nem érjük.

A száműzött Norfolk sokat csatázott

A Szentföldön Jézus Krisztus nevéért,

A kereszt jelét magasra emelve

A pogány szaracén és török ellen,

Míg belefáradt végül is a harcba,

És Velencében adta meg a testét

Az olasz földnek, a lelkét pedig

Krisztusnak, a legmagasabb hadúrnak,

Akinek hosszan vitte zászlaját.

BOLINGBROKE

Hogyhogy, Carlisle, hát meghalt volna Norfolk?

CARLISLE

Olyan biztos, uram, mint az, hogy élek.

BOLINGBROKE

Nyugodjék békén lelke a jó öreg

Ábrahám kebelén. Peres felek,

A viszályotok szünetel, amíg

A párbaj napját sikerül kitűznünk.

York kísérettel jön

YORK

A megkoppasztott Richárdtól jövök,

Ki örököséül, dicső Lancaster,

Téged jelölt ki, és a kezeidbe

Királyi jogarát átadni kész.

Hádj fel a trónra, melyről ő lelépett,

Éljen soká Henrik, a negyedik!

BOLINGBROKE

Isten nevében lépek fel a trónra.

CARLISLE

Attól mentsen az Isten! Noha én

Nem szoktam királyok előtt beszélni,

Igazat szólni mégiscsak nekem kell.

Adná az ég, hogy ebben a kiváló

Körben akadna olyan nemesember,

Aki nemes Richárdot megítéli!

Ha lenne, legkevesbé ő ítélne,

Hisz bírálhatja-e jobbágy királyát?

Ki az, ki nem Richárd jobbágya itt?

A tolvaj is beszélhet, mielőtt

Elítélik, bár bűne rég világos;
És akkor Isten fölként kapitányát,
Szolgáját és földi képviselőjét,
Ki oly sok éve visel koronát,
Alattvalói úgy ítélik el,
Hogy ő nincs is jelen? Uram, ne hagyj,
Hogy keresztény országban ez az undok,
Szégyenletes, förtelmes bűn megessék!
Alattvaló szól most alattvalókhhoz,
Kit Isten vesz rá védeni királyát.
Hereford, akit ti királynak neveztek,
Hereford királyának az árulója,
S megjósolom: ha megkoronázzátok,
Angol vér fogja öntözni a földet,
És nemzedékek nyögik ezt a tettet,
Pogány törökhöz menekül a béke,
Nyugodt honunkat háború dúlja fel,
Rokon rokonnak esik, vér a vérnek,
Zúrzavar, téboly, rémség költözik
Hazánkba, amelyet majd így neveznek:
Koponyák hegye, csontok Golgotája!
Ha önmagára uszítjátok ezt a
Királyi házat, szörnyűbb meghasonlás
Ez átokverte földet még nem érte.
Ha hagyjátok, ha nem előzitek meg,
Az unokák átkozva emlegetnek!

NORTHUMBERLAND

Szép szónoklat volt, és érte cserébe
Letartóztatlak felségárulásért.

Westminster apátura, szíveskedjék
A tárgyalásig vigyázni réa.

Urak, tegyük, amit a rendek kértek?

BOLINGBROKE

Hozzátok ide Richárdot, mondjon le
A nyilvánosság előtt, nehogy aztán
A gyanú árnyéka még ránk vetüljön.

YORK

Én idehozom. (El)

BOLINGBROKE

Lefogott uraim, a tárgyalásig
Gyűjtsetek össze védőtanukat.
Nem tartunk sokat imádatokról,
Támogatást nem várunk tőletek.

York visszajön Richárd királlyal. Tisztek a koronával

RICHÁRD

Minek cipelnek egy király elé,
Mikor még nem rázhattam le magamról
Királyi lelkemet? Még nem tudok
Besúgni, hajlongani, udvarolni.
Adjatok bánatomnak kis időt,
Hogy beletörjek. Jól emlékezem még,
Ezek a férfiak miként szerettek.
Vagy nem is éljeneztek állandóan?
Ahogyan Krisztust Júdás; ámde őt
Tizenkettőből egy árulta el,
Engem tizenkétezerből valamennyi.
Isten óvja a királyt! – Erre áment
Senki se mond? Pap is legyen talán,
Meg sekrestyés is? Mondom akkor: Ámen!
Isten óvja a királyt! Már nem engem.
De Ámen, hátha engem ért az Ég.
Mivel szolgálhatok hát, uraim?

YORK

A tulajdon szabad akaratodból,
Belefaradva uralkodásodba,
Koronádról és államodról mondj le
Bolingbroke Henrik javára.

RICHÁRD

Ide a koronát. Unokaöcsém,
Vedd el. Tessék.
Én itt fogom, te fogd ott.
Mély kút lett ez az aranykorona,
Két vödör töltögeti benne egymást:
Az üresebb fölfelé imbolyog,
A másik, teli vízzel, lemerül.
Az alsó vagyok én a könnyeimmel,
Bánatot iszom, így repítelek fel.

BOLINGBROKE

Azt hittem, önként mondasz le a trónról.

RICHÁRD

A trónról igen. De soha a gyászról.
Vedd el dicsőségem és államom,
De bánatomon én uralkodom.

BOLINGBROKE

Koronáddal sok gondot átveszek.

RICHÁRD

Attól én gondtalan még nem leszek.
A baj az, hogy bajaim megmaradnak,
Noha te új bajt szereztél magadnak.
A bajokat hiába adom át,
Baj bírni, baj nem bírni a koronát.

BOLINGBROKE

Lemondasz végre már a koronáról?

RICHÁRD

Igen, nem, nemigen. Ha senki lettem,
Majd akkor veszítem el elveszetten.
Nézd, hogyan teszem semmivé magam.
A fejemről a súlyt most leteszem,
És kezemből az ormótlan jogart,
Szívemből kivetem a büszkeséget,
En-könnyem mossa le a balzsamot,
En-kezem adja át a koronát,
En-nyelvem mond le szentséges jogomról,
En-szavam tagadja meg esküjét,
Rangomról és fenségemről lemondok;
Ne legyen birtokom, se jóvedelmem,
Az összes rendeletem visszavonva.
Aki elárult, annak megbocsátok.
Hű híveidet ne sújthassa átok.
Legyen könnyű nekem, hogy semmim sincsen;
Te pedig boldogságot lelj a kincsben.
Richárd helye a föld alatt van immár,
Henrik király, Richárd hült helye vár rád.
Isten segítsen, hogy sokáig ülj ott,
Kéri Richárd, a királytalanított.

Mi van még hátra?

NORTHUMBERLAND

Semmi más, csak az, hogy
E vádatok és bűnöket felolvasd,
Magad követted el a társaiddal
Mindezt országunk érdekei ellen.
Ismerd el nyilvánosan, hogy a nép
Hadd lássa, méltán veszted trónodat.

RICHÁRD

Még ezt is? Minden dőreségemet
Kifejtsem? Drága Northumberland,
Ha le lennének írva a hibáid,
Nem szégyellnéd ilyen előkelő
Körben felolvasni? S ha meg is tennéd,
Egy undorító pont akadna köztük,
Míserint esküt szegve támogattad
Királyod trónfosztását; ezt a bűnt
A Menny könyvébe feketén jegyeznék.
Ti mind, akik most engem nézve álltok,
Miközben kínom horgán fennakadtam,
Ti Pilátusként mostok épp kezét,
Szánalmat színlelve... Pilátusok, ti,
A keresztfára ti szegeztetek,
És ezt a bűnt a víz nem mossa le.

NORTHUMBERLAND

Gyerünk, uram, kezd el az olvasást.

RICHÁRD

A betűket nem látom könnyeimtől,
De sójuk annyira mégsem vakít el,
Hogy ne lássam az árulóimat.
Sőt ha magamba nézek, épp ilyen
Árulót kell látnom magamban is:
Mert beleegyeztem, hogy egy király
Testét megfosszák a ruháitól,
Rabbá legyen és szolgává legyen,
Fensége jobbágy, országa paraszt!

NORTHUMBERLAND

Uram –

RICHÁRD

Nem vagyok urad, ne sértegezz ezzel,
És senkié. Se címem, se nevem.

Amire kereszteltek, sem enyém,
Bitorlom csupán. Szörnyű ez a nap:
Már annyi telet megértem, de most
Azt se tudom, hogy hívjam magamat.
Lennék bár hőember, fején bődönnel,
S miközben Henrik napsugara tűz rám,
Olvadhatnék el fokozatosan!
Nagy király, jó király, légy igazán nagy:
Ha szavamnak maradt még némi súlya,
Hozass ide egy tükröt énnekem,
Hadd lássam, arcom mivé változott,
Miután felség voltát tönkretették.

BOLINGBROKE

Menjen valaki, hozzon neki tükröt.

Egy kíséző el

NORTHUMBERLAND

Addig is olvasd, amíg idehozzák.

RICHÁRD

Még nem vagyok a pokolban, te ördög.

BOLINGBROKE

Ne sürgesd tovább, Northumberland.

NORTHUMBERLAND

A rendek nincsenek még megnyugodva.

RICHÁRD

Majd megnyugszanak: felolvasom én

A bűneimet a valódi könyvből,

Ahová beírtattak – önmagamból.

Jön kíséző a tükrörel

Add hát a tükröt, abból olvasok.
A ráncaim nem mélyebbek? A bánat
Annyiszor pofozott meg, mégse vágott
Mélyebb redőket? Hízeltő tükrök!
Mint kegyenceim boldogabb időkben,
Te is hazudsz nekem! – Hát ez az arc
Kedveskedett tízezreknek naponta?
Hát ez az arc sugárzott, mint a Nap?
Ez volna arcom, mely látta kudarcom,
És Henrik könnyű harccal tépte le?
Törékeny dicsfény csillog rajta még,
De maga az arc éppolyan törékeny.
(Földhöz vágja a tükröt)

Tessék, itt van, száz szilánkra hasadva.

Látod, néma király, ez a tanulság:

Arcomat gyorsan törte szét a bánat.

BOLINGBROKE

A bánatod árnyéka törte szét

Az arcod árnyékát.

RICHÁRD

Hogy mondod?

A bánatom árnyéka. Igen, így van:

Bánatom benne lakik mindenemben,

A siránkozás, könnyezés a külső

Formája csak a láthatatlan bűnnek,

Amely belül némán öli a lelket.

Ez itt a lényeg. Köszönöm, király,

Hogy nagylelkűen nemcsak okot adtál

A sírásra, de belém is vered,

Hogyan kell sírnom. Már csak egy kegyet

Kérek, és megyek, nem zavarlak többé.

Megkapom?

BOLINGBROKE

Csak mondd, kedves rokonom.

RICHÁRD

„Kedves rokon”! Több vagyok a királynál,

Mert amíg király voltam, hízelegtek

Jobbágyaim és udvaroncain,

Jobbágy létemre király hízeleg most

Nekem – nem is kell kérnem, és megadja.

BOLINGBROKE

Csak mondd.

RICHÁRD

És megkapom?

BOLINGBROKE

Meg.

RICHÁRD

Akkor hadd menjek el.

BOLINGBROKE

Hová?

RICHÁRD

Mindegy, hová, csak ne lássalak többé.

BOLINGBROKE

A Towerba szállítsa valaki.

RICHÁRD

Szállítsa! Szállítók vagytok, tudom,

Attól szárnyaltok ti, hogy én bukom.

Richárd király el az örökkel

BOLINGBROKE

Szerdán legyen megkoronáztatásunk

Ünnepe. Urak, készüljete fel rá.

Mind el, Carlisle, Westminster, Aumerle marad

WESTMINSTER

Siralmas látvány tanúi lehettünk.

CARLISLE

A baj csak most jön, meg sem született

Unokáinkat sújtja a rettenet.

AUMERLE

Tisztelendők, hát nincs semmi esély sem,

Hogy elháruljon fejünkről e szégyen?

WESTMINSTER

Uram, mielőtt őszintén beszélek,

Nem csupán titoktartást kell fogadnod,

De arra is esküdj meg, hogy akármit

Tanácsolok, azt rögtön végrehajtod.

Látom, arcotok haragot mutat,

Szívetek nehéz, könnyű ül szemetekben.

Gyertek el vacsorára. Tervem elég lesz

Egy reményteli összeesküvéshez.

Mind el

ÖTÖDIK FELVONÁS

1. SZÍN

London. A Towerhoz vezető utca

Királyné és hölgyek jönnek

KIRÁLYNÉ.

Majd erre jön a király. Ez az út visz

A Julius Caesar emelte szörnyű

Toronyba, melynek pincerekeszébe

Gőgös Henrik az uramat bezárja.

Maradjunk itt, ha maradásra lel még

Bárhol egy igaz király felesége.

Jön Richárd király és őrség

Nézzétek, de nem, ne nézzétek mégsem,

Én hervadt rózsám, mégis nézzetek rá,

A részvétől harmattá váljatok,

És frissítsétek fel könnyeitekkel.

Az elpusztított Trója képe lettél,

Dicsőség romja, Richárd sírja vagy te,

És nem Richárd király! Szép palota,

Miért lakik benned a szomorúság,

Ha kocsmában időz a győzelem?

RICHÁRD

Ne csatlakozz a bánathoz, szerelmem,

Ne siettesd a végemet. Tanuld meg,

Hogy a mi múltunk szép álm csupán,

És arra ébredünk fel, ami van,

Ami vagyunk. A zord Szükség az én

Testvérem és a szövetségese

Már mindhalálig. Frankhonba siess,

Egy kolostorban húzd meg magadat.

Kapunk majd odaát szebb koronát,

Mint amit eljátszottunk ideát.

KIRÁLYNÉ

Hát megváltozott, elgyöngült az én

Richárdom testben-lélekben? A trónnal

Együtt elméd, szíved is Henriké?

A haldokló oroszlán kimereszi
A karmait, s ha mást nem is, a földet
Tépi vadul, te pedig kisdíákként
Hagyod magadat megfenyíteni?
Megalázkodva a botot csokolod?
Te, az oroszlán, a vadak királya?

RICHÁRD

Vadok királya! Igen, ők vadak,
Másként emberek királya lehetnék.
Ex-királyném, Frankhonba készülődj,
Gondold, hogy meghaltam, búcsúzz el úgy,
Mintha halottas ágyamon feküdnék.

A hosszú téli estéken a vének
Meséljenek neked a tűz körül
Régmúlt időkről, hajdani bajokról,
S mielőtt jó éjt kívánsz, bánatukra
Mondd el az én siralmas esetem,
Térjenek aludni még szomorúbban.
A pislogó parázs is meghatódik
Elfúló, súlyos szavaid miatt,
A lángját részvét könnye oltja el.
És elgyászolják ott az éjszakában
A trónjafosztott, törvényes királyt.

Jön Northumberland kísérettel

NORTHUMBERLAND

Uram, Henriknek más jutott eszébe,
Nem a Towerba, hanem Pomfretbe mégy.
Rólad, asszonyom, úgy határozott,
Hogy Frankhonba menj minél hamarabb.

RICHÁRD

Northumberland, te létra vagy, terajtad
Mászik a trónra Bolingbroke király!
Nem sok idő telik el, nem sok óra,
És elgennyedt, förtelmes bűneid
Kifakadnak. Te azt is kevesellnéd,
Ha neked adná fele birodalmát,
Hisz az egészet tőled kapta meg.
Ő meg attól tart: ha már értesz hozzá,
Hogyan kell trónra segíni bitorlót,
Megtessed újra, őt is letaszítván,
Amint egy jó kis alkalom adódik.
Gazok barátságából félelem lesz,
Majd gyűlölet, és abból egyikük
Vagy másikkuk romlása, sőt halála.

NORTHUMBERLAND

Minden bűnöm az én fejemre szálljon.
Búcsúzzatok, mert el kell válnotok.

RICHÁRD

Én duplán válok. Gazember, te két
Kötést szakítasz szét: a koronámtól
És feleségemtől. Most visszacsokolom
Az esküket! De nem lehet, hiszen
Csókkal esküdtünk össze is.
Northumberland, válassz szét! Én megyek
Északra, ragályba, nyirkos fagyokba,
Ő pedig Frankhonba, ahonnet május
Pompájával jött, tavaszán az évnek,
S ahová Halottak Napjára tér meg.

KIRÁLYNÉ

Hát el kell válnunk? Nincsen kegyelem?

RICHÁRD

Nem pihen többé szíved szívemen.

KIRÁLYNÉ

Száműzzetek hát engem is oda.

NORTHUMBERLAND

Szép tett lenne, de rossz politika.

KIRÁLYNÉ

Hadd menjek oda én is, vele együtt.

RICHÁRD

Két bánatunkból végezetül egy lett.
Sirass te ott, én pedig itt siratlak.
Jobb távol, mintsem túl közel a rabnak.
Sóhajjal mérd utad, én nyögve mérem.

KIRÁLYNÉ

Sóhajom hosszabb, magam nem kímélem.

RICHÁRD

Minden lépéssel duplán szenvedek,
Ennek súlyát a szívem méri meg.

De ne búsuljunk hosszan, hiszen ő vár,
A búval házassodtunk össze immár.
Csók zárja ajkunkat, szólít a végzet,
Vedd szívemet, és add nekem tiédet.

KIRÁLYNÉ

Csókolva adom vissza a tiédet,
Szívemmel ne pusztuljon a te szíved.
Most visszavettük. Indulj, kedvesem.
A szívemet most már megölhetem.

RICHÁRD

Fájdalmas e gyöngéd halasztgatás,
Isten veled! A többi néma gyász.

Mind el

2. SZÍN

*London. Szoba York herceg palotájában
York herceg és York hercegné jönnek*

YORK HERCEGNÉ

Megígérted, hogy tovább folytatod,
Amit a múltkor sírva hagytál abba,
Mi lett Londonban két unokaöcsénkel.

YORK

Hol tartottam?

YORK HERCEGNÉ

A félrevezetett
Népek az ablakból Richárd király
Fejére port és szemetet dobáltak.

YORK

Igen. Ahogy már említettem is,
Mikor a büszke Henrik Bolingbroke
Tüzes lován, mely jól ismerve őt,
Lassan, kímérten lépkedett, a népek
Azt kiabálták: „Éljen Henrik király!”
Mintha az ablakok is éljeneznék,
Vének és ifjak lógtak mindben, és
Bámultak lefelé, hogy majd kiestek.
A falak is a cégtáblákkal együtt
Kiáltották: „Ég óvja Henriket!”
Fedetlen fővel hol erre, hol arra
Hajlongott lova nyakát átölelve,
És azt mondta: „Köszönöm, honfitársak!”
Mindvégig ez volt, ahogy elhaladt.

YORK HERCEGNÉ

És Richárd, szegény, merre járt eközben?

YORK

Mint színházban, ahol az emberek
A színpadról lelépő sztár után
Bámulnak bambán, nem is véve észre
A belépőt, ki hiába fecseg,
Így, sőt ennél is megvetőbben néztek
Richárdra. Senki sem mondta, hogy „Éljen!”.
Egyetlen hang sem üdvözölte őt,
De sárral hajigálták szent fejét,
Amit ő belenyugvással törölt le,
Hol nevetés, hál sírás fogta el,
Kín és türelem játszottak az arcán,
Hogy ha az Isten valamilyen okból
Meg nem keményíti a szíveket,
A legbarbárabb is megszánta volna.
De hát mindebben az Ég keze munkál,
Béküljünk meg a végzetünkkel immár.
Henrik felesküdtött hívei lettünk,
Királyi voltát őrizni a tisztünk.

YORK HERCEGNÉ

Itt jön Aumerle fiam.

YORK

Csak volt Aumerle,
Mert Richárd híve volt ezen a néven,
Ezentúl Rutland néven hívhatod csak.
A parlamentben állok majd ki érte,
És megígérem, hű lesz a királyhoz.

Aumerle jön

YORK HERCEGNÉ

Isten hozott. Kik most az ibolyák
Az új tavasz kertjében, mondd, fiam?

AUMERLE

Nem tudom, anyám, nem is érdekel,
Nem nőnék velük együtt szívesen.

YORK

Az új tavaszban hogyha nem vigyázol,
Még kitépnek, mielőtt kivirágzol.
Hát Oxfordban tart még az ünnepély?

AUMERLE

Azt hiszem, igen.

YORK

Hallom, oda készülsz.

AUMERLE

Oda, ha közbe nem jön valami.

YORK.

Milyen pecsét látszik ki öltönyödből?
Mért sápadtál el? Mi ez a levél?

AUMERLE

Semmi, uram.

YORK

Úgy olvashatja bárki.

Látni akarom. Hadd olvassam el.

AUMERLE

Kérem, apám, bocsásson meg nekem,
Jelentéktelen apróság, de mégis,
Bizonyos okból nem mutathatom meg.

YORK

Bizonyos okból látni akarom.

Félek, félek –

YORK HERCEGNÉ

Mitől tartasz, mitől?
Adóslevél lesz az, az ünnepi
Öltözékének árát így fedezte.

YORK

Ha ő adós, akkor mért nála van?

Magának tartozik? Asszony, ne viccelj!

Ide az írással, fiam!

AUMERLE

Apám, bocsánat, nem mutathatom meg.

YORK

De akarom. Muszáj, édes fiam!

(*Kirántja a fia kebléből, olvassa*)

Árulás! Felségárulás! Gazember!

YORK HERCEGNÉ

Uram, mi történt?

YORK

Ki van odabent?

Bejön egy szolga

Nyergelj azonnal!

Jóságos ég, micsoda árulás!

YORK HERCEGNÉ

De hát mi történt?

YORK

A csizmámat! Nyergeljete azonnal! .

Becsületesemre, hitemre, életemre

Esküszöm, feladom a gazt!

Szolga el

YORK HERCEGNÉ

De mi a baj?

YORK

Hallgass már, buta nő.

YORK HERCEGNÉ

Nem hallgatok. Aumerle, mondd, mi a baj?

AUMERLE

Anyám, légy nyugodt, mindössze csak annyi,

Amennyiért az életem felel.

YORK HERCEGNÉ

Az életed felel?

YORK

Csizmát! A királyhoz megyek!

Szolga csizmát hoz

YORK HERCEGNÉ

Vágd képen, Aumerle! – Szegénykém, nem érti!

(*A Szolgához*) El, gazfickó! Többé ne lássalak!

Szolga el

YORK

A csizmámat, ha mondom!

YORK HERCEGNÉ

Mit akarsz, York, egyáltalán?

Csak nem akard hóhérekre adni?

Van még egy fiunk? Vagy lehet-e még?

Termékenységem kora nincs lezárva?

És te még megfosztasz a gyermekemtől,

Hogy ne hívhassam anyának magam?

Nem rád hasonlít? Nem a te fiad?

YORK

Te bolond, buta nő,

Az árulást titokban tartanád?

Itt tizenketten szentül megfogadták,

És írásba is adták, hogy kivégzik

Oxfordban a királyt!

YORK HERCEGNÉ

Ő nem lesz köztük.

Itthon tartjuk, és semmi köze hozzá.

YORK

Eressz, te buta nő!

Ha hússzor fiam, akkor is feladnám.

YORK HERCEGNÉ

Lettél volna te viselős vele,

Most jobban szánnád. Tudom, hogy mi bánt:

Arra gyanakszol, hogy megcsaltalak,

Hogy fattyú, és nem is te fiad.

Édes York, drága uram, ne csináld ezt!

Hozzad hasonlóbb már nem is lehetne,

Sem rám, se rokonomra nem ütött,

És mégis szeretem.

YORK

Eressz, te tébolyult nő!

(*El*)

YORK HERCEGNÉ

Utána, Aumerle! Kapj fel a lovára,

És úgy vágass: előzd meg a királynál!

Kérj bocsánatot, mielőtt bevádol!

Indulok én is, bár öreg vagyok,

De lovagolok úgy, mint az apád.

Letérdelek és úgy is maradok,

Amíg Henrik meg nem bocsát. Siess már!

Mindketten el

3. SZÍN

Windsor. Szoba a kastélyban

Henrik jön királyként. Percy, urak

BOLINGBROKE

Mi hír az én rakoncátlan fiamról?

Három hónapja, hogy színét se láttam.

Pestisnél rosszabb egy ilyen kölyök.

Az Égre, kerítsétek már elő!

Londonban keressétek, mert a kocsmák

Környékén kószál, mesélik, naponta,

Züllött és ledér cimboráival

A szűk utcákat, így hírlík, elállják,

A strázsát megverik, az arra haladókat

Kirabolják, és ő, a fiatal,

Romlott puhány, örül, hogy tagja lett

A kicsapongó társaságnak.

PERCY

Felség, két napja láttam a herceget,

Megmondtam, hogy Oxfordban lesz az ünnep.

BOLINGBROKE

És mit szolt hozzá a fiatalúr?

PERCY

Közölte, hogy a bordélyházba megy,

A legutolsó ringyó kesztyűjét

Elkéri, és a legjobb lovagot

Párbajban azzal veti le lováról.

BOLINGBROKE

Romlott és elszánt; engem mégis éltet

Némi remény, hogy érettebb korában

Jó útra tér. De itt jön valaki.

Aumerle jön

AUMERLE

Hol a király?

BOLINGBROKE

Mi baja rokonunknak, hogy ilyen
Dúltan tekint körül?

AUMERLE

Felségedet

Óvja az Isten! Négy szemközt szeretnék,
Uram, beszélni veled, ha lehet.

BOLINGBROKE

Kérlek, menjetek, hagyjatok magunkra.

Percy és az urak el

Mi baj hát, unokaöcsénk?

AUMERLE

A földbe

Gyökeret verve térdeljek örökké,
A nyelvem szájpaddásomhoz tapadjon,
Míg bocsánatot el nem nyerem!

BOLINGBROKE

Tervelted azt a bűnt, vagy elkövetted?
Ha szándék volt, s nem lett belőle károm,
Majdani hűségédért megbocsátom.

AUMERLE

Engedd a kulcsot ráfordítanom,
Senki se jöjjön be, amíg beszéllek.

BOLINGBROKE

Tessék.

Aumerle bezárja az ajtót. Odakintről York kopogtat

YORK

Uralkodóm, vigyázz!

Egy felségáruló van ott veled!

BOLINGBROKE (*kardot ránt*)

Gazember, megkeserülöd!

AUMERLE

Tedd le a kardot, félni nincs okod.

YORK

Nyiss ajtót, elbizakodott király!

Szemedbe mondom, ki az áruló!

Nyisd ki az ajtót, ne kelljen betörnöm!

Bolingbroke kinyitja az ajtót. York bejön

BOLINGBROKE

Nagybátyám, lihegsz, szedd össze magad.

Milyen veszély és merről fenyeget,

Hogy fel tudjunk készülni ellene?

YORK

Olvasd el ezt, és ebből megtudod,

Amit fulladva ki sem mondhatok.

AUMERLE

Emlékezz, hogy az előbb mit ígértél;

Megbántam! Az én nevemet ugord át!

A szívem nem úgy érez, mint kezem!

YORK

De úgy érzett, amikor aláírtad!

Az áruló kebléből téptem ezt ki,

Félelmében rimánkodik neked,

Nem szeretetből. Meg ne szánd! A kegy

Kígyóvá lesz és a kebledbe mar.

BOLINGBROKE

Undok, mocskos, vakmerő árulás!

Ó, áruló fiú hű apja, te!

Te drága, makulátlan, tiszta forrás,

Melynek vize mocskos partok között

Áramlott és végül beszennyeződött!

Túlzott jószágod bűn lett gyermekedben.

Erényed miatt bűnös fiadat

A lázadás vádjá alól feloldjuk.

YORK

A bűne semmivé tette erényem,

Eltékozolta becsületemet,

Léha fiú zsugori apja pénzét.

Pusztuljon vétke: él becsületem,

Éljen a vétke: megöl szégyenem.

Ilyet életben hagyni mire jó?

Pusztul a hű, ha él az áruló.

YORK HERCEGNÉ (*kintről zörget*)

Uram, királyom! Eressz be, az Égre!

BOLINGBROKE

Éles hangon ki sikítózik ott?

YORK HERCEGNÉ

Egy nő, a nagynénéd, én vagyok az!

Hallgass meg, kérlek, nyiss ajtót nekem,

Egy koldus kér, ki nem koldult sosem.

BOLINGBROKE

Darabunk vége komikusra vált,

És eljártsszuk a „Koldus és király”-t.

Ereszd be anyád, lázadó öcsém,

Érted fog esdekelni, tudom én.

YORK

Ha megbocsátasz neki, bárki kérlel,

Jóságod újabb gaztetteket érlel.

Lesz gyógyulás, csak vágjad ezt a részt le;

Ha meghagyod, elvész a test egésze.

York hercegné belép

YORK HERCEGNÉ

Király, ne higgy e szívtelen öregnek!

Nem tud szeretni, téged sem szerethet!

YORK

Minek loholtál ide, tébolyult?

Aszott csöccsel szoptatni árulót?

YORK HERCEGNÉ

Édes York, türelem! Kérlek, királyom!

(*Letérdel*)

BOLINGBROKE

Jó néném, kelj fel.

YORK HERCEGNÉ

Irgalmadat várom.

Ezentúl így járok, a térdemen,

Örömöt többé ne lásson szemem,

Amíg te nem szólsz, feloldva az átkot,

És Rutland fiam bűnét megbocsátod!

AUMERLE

Anyámmal együtt hajtom meg a térdem.

(*Letérdel*)

YORK

Én is lerogyok, ezek ellenében.

(*Letérdel*)

Rosszul jársz, ha most megkegyelmezel.

YORK HERCEGNÉ

Nem komolyan beszél! Nem lepi el

Könnny a szemét, így szokott játszani!

Nem szívből fakadnak a szavai!

Kérése ellentétét várja tőled,

Mi tiszta szívből esdeklünk előtted,

Térdel, de úgy, hogy felugrana már,

A mi térdünk a földbe nőve vár,

Képmutatásból kérlel hamisan,

Mi őszintén, valóban, harcosan.

A könyörgésünk túltesz az övén,

Kegyelmezz, teljes szívvel kérem én.

BOLINGBROKE

Jó néném, kelj fel.

YORK HERCEGNÉ

Ne azt mondd, hogy kelj fel!

Mondd: „megbocsátok”! Csak utána: „kelj fel”!

Ha dajkád lennék, megtanítanálak,

Hogy első szavad legyen a bocsánat.

Szót úgy hallani senki sem akarhat,

Mint én, s ha kiejted, az irgalomnak

Köszönd e tudást. Kurta szó, de édes,

Kimondani királyok ajka képes.

YORK

Mondd franciául: „pardonnez moi”.

YORK HERCEGNÉ

Pardont kérsz arra, aki bosszút áll?

Jaj, szegény férjem szíve oly kemény,

Hogy azt sem tudja, mikor mit beszél.

Te egyszerűen mondd azt, hogy bocsánat,

Nekünk beszélsz, és nem a franciáknak.

Szemedben látom, mit mondana nyelvvel!

Lelkeddel halld meg, mi a jó szívednek.

Sejted te rég, hogy mi is rejlik ott,

Irgalmad diktál bűnbocsánatot.

BOLINGBROKE

Jó néném, kelj fel.

YORK HERCEGNÉ

Nem felkelni jöttem,
Amit tettem, a bocsánatot tettem.

BOLINGBROKE

Én megbocsátok, mint nekem az Isten.

YORK HERCEGNÉ

Érdemes volt térdemem térdepelnem!
De mondd még egyszer. Félek még. A kegy
Kétszer kimondva nem lesz kétszer egy,
De hátha biztosabb.

BOLINGBROKE

Megerősítem,
Hogy megbocsátok.

YORK HERCEGNÉ

Ó, te földi isten!

BOLINGBROKE

Ami viszont sógoromat,
Az apátot és társaikat illeti,
Rettentő bosszú vár mindannyiukra.
Nagybátyám, küldj csapatot ellenük,
És Oxfordban vagy másutt csapj le rájuk.
Halált érleljen mocskos árulásuk,
Biztos vagyok, hogy mindet megtaláljuk.
Ég veled, bátyám; öcsém, ég veled,
Jól kérő anyád óvta meg életed.

YORK HERCEGNÉ

Jöjj, vén fiam, te újjászült gyerek.

Mind el

4. SZÍN

Exton és egy Szolga jön

EXTON

Megfigyelted, mit mondott a király?
„Egyetlen barátom sincs, aki megment
Az eleven veszélytől?” Észrevetted?

SZOLGA

Ezt mondta.

EXTON

„Nincsen egyetlen barátom?”

Még meg is ismételte. Sürgetést
Vettem ki ebből. Így volt?

SZOLGA

Így, uram.

EXTON

És mikor mondta, rám nézett. De úgy,
Mintha még azt is hozzátette volna:
„Te vedd le ezt a terhet a szívemről!”
Pomfretre utalt, és a rab királyra.
Meg is teszem. Nincs nálam jobb barátja.

Mindketten el

5. SZÍN

Pomfret. A várbörtön

Richárd király jön

RICHÁRD

Azon tűnődöm, hogyan is viszonylik
A börtönöm a széles nagyvilághoz.
A világ emberekkel van tele,
Itt rajtam kívül nincs teremtet lélek,
Ennyit tudok. Nem sok, de van időm.
Elmém legyen a lelkem felesége,
Lelkem a férj, és egész nevezédknyi
Gondolat jöjjön létre a frigyükből,
És lakják be e kicsike világot,
Ahogy a kinti világot a népek,
Mert nem nyughat a gondolat. A jobb is,
Mely Istenre irányul, kételyek közt
Vergődik, és az Ige érveit
Az Ige ellen fordítja. Például:

„Engedjétek a kisdedeket hozzám!”

Vagy: „Könnyebb a tevének a tű fokán...”

A nagyravágó eszmék lehetetlen
Csodákra törnek: gyöngye körmeimmal
Hogyan tudnék a kvarcba járatot
Vájni és falaim közül kijutni?
S mert nem lehet, eszméim gőgbe fúlnak.
A gondolat úgy nyugtatja magát,
Hogy nem az első és nem az utolsó,
Amely fogságban, rabnak születik.
Koldus vagyok, aki a kalodában
Azzal hessenti el a szégyenét,
Hogy sokan ültek és fognak is ülni;
Megnugszunk ebben valamennyien,
S a megaláztatást azokra toljuk,
Akkor korábban voltak így bezárva.
Eljászom én itt több szerepet is,
Bár egyikük sem boldog. Hol királyként
Kívánom azt az árulók miatt,
Hogy hadd lehessenek koldus, és leszek;
Hol azt mondatja velem a nyomor, hogy
Királyként mégis jobb volt a sorom.
És király leszek újra; ámde ismét
Eszembe jut, hogy Henrik letaszított,
És semmi lettem. Akármilyen legyek,
Én is, más is, és minden egyes ember
Telhetetlen, míg bele nem törődik,
Hogy semmi.

Zene hangzik

Zenét hallok? Tartsátok be a ritmust!
Az édes zene csúnya lesz, ha benne
Az idő és a mérték megtörik!
Ilyen az élet muzsikája is.
Most kényes füllel észlelem, hogy egy húr
Hamisan pendül, rossz ütemben lép be,
De életem összhangját, ritmusát
Nem hallván megtörtem az ütemet.
Fecséreltem időm, most ő fecsérel
Engem. Ketyegő óra lett belőlem,
Percek a gondolataim, szemem
A számlap, sóhajaim számjegyek,
Kezeim mutatók, és körbejárva
Törlik le könnyeim. És üt az óra,
A szívem üti el, hány óra van,
Harang gyanánt. Sóhaj, könny és nyögés
Jelzi a percekét, egész időm
Henrik gőgjét, örömet hirdeti,
Az ő kakukkos órája vagyok.
Megőrjít ez a zene, abbahagyni!
A tébolyultakat kijózanítja,
De engem a zene csak megbolondít.
És mégis legyen áldott, aki küldte!
A szeretet jelét kapta Richárd,
Kincs ez a mindent gyűlölő világban.

Lovász jön

LOVÁSZ

Üdvözlét, felséges király!

RICHÁRD

Üdv, nemes lovag!

Értünk lyukas garast senki sem ad.
Ki vagy te? Hogy kerülsz ide, ahol
Ember nem jár, csak egy nyomorult pára
Hoz ételt, hogy tengődhessek tovább?

LOVÁSZ

Istállóban voltam lovász, uram,
Mikor még király voltál. Yorkba mentem,
Majd némi fáradsággal engedélyre
Tettem szert, hogy még egyszer lássalak.
Jaj, uram, láttam én a koronázást
Londonban, és fájtnézni, ahogy
A szürke Barbaryt Henrik megülte;
Ót lovagoltad, uram, annyiszor,
Ót istápoltam annyi gonddal én!

RICHÁRD

Barbaryt lovagolta? – Mondd, barátom,

Hogy viselte magát?

LOVÁSZ

Rátartian,

A talajt szinte alig érintette.

RICHÁRD

Rátartian ült Henrik is a hátán.

Királyi kezemből evett a dög,

És büszke volt, hogy annyit simogattam.

Meg mért nem botlott? El mért nem esett?

Bukással jár a gög, nyakát szegi

A lovat bitorló büszke vitéz.

Bocsáss meg, lovam, hogy téged okollak!

Hiszen te arra vagy teremtvé, hogy

Az ember terhet hordozd. Nem vagyok

Ugyan ló, mégis terhet hordok én is,

Mint egy számár, sarkantyú vág belém,

És tajtékozom Bolingbroke alatt.

Börtönőr jön étellel

BÖRTÖNŐR (Lovászhoz)

Menj innét, nem neked való hely ez.

RICHÁRD

Menj el, ha engem valóban szeretsz.

LOVÁSZ

A szívem beszél az ajkam helyett.

(El)

BÖRTÖNŐR

Essél neki, uram, az ételednek.

RICHÁRD

Előbb kóstold meg, ahogy eddig tetted.

BÖRTÖNŐR

Sir Exton nemrég jött meg a királytól,

És azt parancsolta, hogy nem lehet.

RICHÁRD

Ördög vigye Lancaster Henriket,

Meg téged is! Türelmem elfogyott!

(Megüti)

BÖRTÖNŐR

Segítség, segítség!

Exton jön szolgálkkal, fegyverben

RICHÁRD

Nahát, így rohan le a túlerő?

Gazember, saját kardod lesz a veszted!

(Elveszi az egyik kardot, és levágja a tulajdonosát)

Egy lyukat te is tölts ki a pokolban!

Megöl egy másikat is. Exton leszúrja Richárdot

Örökké lángoló tűz rágia szét

A kezedet! Exton, a kardod áthat,

Királyi földet király vére áztat.

Lelkem, az égbe fel! Ott vár a trónszék,

Míg porcikáim itt lent oszlanak szét.

(Meghal)

EXTON

Értékes ember és királyi vér:

Megöltem mindkettőt, de hát miért?

A sátán, amely rám szemet vetett,

Azt mondja most, hogy pokoli e tett.

A holt királyt az élőhöz viszem.

A többit itt várja a cinterem.

A halottakat kiviszik, mind el

6. SZÍN

Windsor. Terem a kastélyban

Harsonák. Bolingbroke és York kísérettel

BOLINGBROKE

Kedves York, hírlik, hogy a lázadók

Gloucestershire-ben Cicester városát

Porig égették. Nincs még hírem arról,
Hogy levertük és elfogtuk-e őket.

Northumberland jön

Üdv, nemes lord. Mi újságot hozol?

NORTHUMBERLAND

Először is, a trónod legyen áldott!

Másodsor: Spencer, Salisbury, Kent,

Blunt feje test nélkül Londonba ment.

Hogyan fogták el őket és miképp,

E jelentésben terjesztem eléd.

(Iratot ad át)

BOLINGBROKE

Köszönjük, kedves Percy, fáradalmad,

Az érdemedhez méltó lesz jutalmad.

Fitzwater jön

FITZWATER

Felsőg, Oxfordból Londonba vitettem

Brocas és Sir Bennet Seely fejét,

A két veszélyes felségárulót,

Kik Oxfordban az életre törtek.

BOLINGBROKE

Fitzwater, nem feledjük ténykedésed,

Nemes tetedre válaszunk se késhet.

Percy jön, vele Carlisle püspök

PERCY

Felsőg, a westminsteri lázadó

Apát a kínzó büntudat miatt

Megadta testét immáron a földnek.

De él még Carlisle püspök, hogy a bűnét

Királyi szavaid most megítéljék.

BOLINGBROKE

Carlisle, halld hát az ítéletemet:

Keress egy zárdát, ott egy szegletet,

Jobbat, mint eddig, élj ott szépen, és

Ha nyugton maradsz, nem ér büntetés.

Noha benned ellenségre találtam,

A jellemedben sok nemes vonás van.

Exton jön. Kíséret koporsót hoz

EXTON

Nagy király, itt e koporsóba zárva

Hozom, amitől félhettél korábban.

Fő ellenséged fekszik benne holtan.

Bordeaux-i Richárd nem lélegzik immár.

BOLINGBROKE

Exton, ne hidd, hogy ezért köszönet jár.

Gyalázatos tett, amit elkövettél,

Amit rám és e híres földre kentél.

EXTON

Uram, a szavadból mindenki értett!

BOLINGBROKE

Ki mérget szed, nem szereti a mérget,

Téged sem én. Kívántam, veszne el,

De a gyilkost gyűlölöm, és szeretem

A meggyilkoltat. Büntudat legyen

A díjad, s nem dicséret, sem kegyem.

Csak éjjel járhatasz, Káin majd vezet,

A napfény ne láthassa fejedet.

Urak, higgyétek el, hogy gyászolom,

Fáj, hogy vér kísér magas utamon.

Sirassuk hát együtt mindannyian,

Gyászt ölteni mindünknek oka van.

Zarándoklatra megyek, vár a Szentföld,

Hogy lemossam a vért bűnös kezemről.

Induljunk fohászokodva, búvalelve

A túl korai ravatalt követve.

Mind el